E. Weston Dkhar

KA MAMLA

U Sim Kairiang 'ha phi mynta u rwai,
Ki Sur babang u theh khlem da tyngkai;
U Rynñiaw Syiem u jngoh na kliar Diengbai
U i kyndiang shano u her u Lwai.

Ka Hok Longtrai La Tyngkai

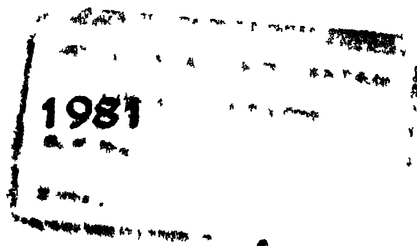
1981

SC TION

KA MAMLA

Ban ieng ka hok ho ka riti,
Ale baroh ngin ia snoh kti;
U Ñi u Kong u ieng Sakhi.
Ia nga ia phi un kdew lynti.

Published by Miss Blindaloris Dkhar,

KA LAMPHRANG

Katba nga dang shongkai halor ki mawsiang satap ha pung Ngam-u-lah u lyoh ha suiñbneng u king u kaweh ba teng-teng ki kjat sngi ki shai bad teng-teng ki ngen. Ka rngiew jingpyrkhat jong nga ka her sha ki pyian ki thlong ka Bishar-blei u Khasi hyndai; bad katba nga dang kie ha ki khriang ki khnong jong ka, la kynting soit ïa nga sha ki sngi U Suba Sing bad U Ram Sing Syiem ka Hima Sohra. Katba ka 'erpyng-ngad ka dang beh khyllud, ki kha shyiap kha-lynjri khwiap khwiap ki jngi ha thwei Pung Ngam-u-lah bad dei hangne la kit soit ïa nga sha ki pyian baïar ba jylliew jong ka hyndai jongka Bishar-hok Bishar-Blei, ba ka Bishar-briew ka la dumbuit Hapdeng kine ki dew atphyllung ka pyrkhat la rong soit ïa nga sha kawei pat ka pyrthei. Na jngai nga ïohsngew rngai ïa ka jingriew ka bom ka nakra ryngkat u paitbah byllien ha ki khor ki khriam, ka duhoi ka risa. Na khmat u lam u Syiem bad kiba khraw batri ryngkat ki khun ki hajar bad ki shong halor ki mawsiang satap, katba ki arliang mamla pat ki shong mar shiliang phud. Nangta u Syiem u bujai sujai ïaka tang-blei bad sei artylli ki luta : ha uwei u thep ïa ka ksiar bad ha uwei pat ïa ka rupa ba la tap nalor da u shyiap phud. U ai ïa ki ha u Ksih-Syiem ban ngam bad buh ïa ki hapoh thwei katkum ka bishar-blei. U khot ïa ki arliang mamla ban pynmih la u Ksih, bad ha uta uba ïoh sei ryngkew ïa u luta ba don ka lyngkhot ksiar, ha u ki syiem bad ki bakhraw ki ai ka Ksan-rai-blei.

Nangta ka phalang ha nga sa ïa ka Lyngpung-khalai-wait harud Ïew-Sohra bad ka khana porom bymïap jong ki Lyngwa bad ki Mawdkhap ban pynshisha ïa ka hok-kun-blei ha ka bishar-blei u Syiem Sohra bad kumno u khla-wait Mawdkhap u rah ïa ka khlieh u khla-wait Lyngwa ha khmat u 'lei-pyndem 'lei-duwan ban pyn-ïeng la ka daw. Kumjuh ruh ka 'ersawangka parom jong ka Pomsohmen ban rai ïa ka thma Arliang-mamla ha ka ïa knieh jaka ïa knieh hima ka beh hapoh jong-nga, ba nga dem ka khan ka pyrkhat, ka wad ka bishar kaei mo kane ka Bishar-blei bad ka Rai-blei ? Balei u Khasi hyndai u bynshet la u mawnongrim ba khatduh

jong ka khan ka b'shar ha ki blei? Katba nga dang khan dang duriap dang sani dang puson balor jong kine, la kit noh bak ïa nga sha Pyndem duwan jong ka Nongwar, Mustoh bad Shella bad nga ïohi kyndiang katno ka ngam ka jylliew ka Suit 'iad-u n 'ïad-rod lamler lambait ha ka smai ka kiria. Nga ïohi kyndiang ïa ki riewkynthei ba shah thombor ha ki ummat ba ki pyiar la ki ñiuhkhlieh, ki da thab shadem bad kyntieng khyndew sha suiñ shuwa ban kiew ha pyndem-duwan hakhmat u Sande ban shim ïa u klong u skaw bad u khnam bad ban suit ïad-rod ïad-um hakhmat u 'leipyndem 'leiduwan. Nga ïohi ruh ïa ki riewniam ba ki rah ka Bible haka kti ban smai lyngdang smai pyllup khlem kheiñ ïa ka sang. Baroh ki smai hok ba lada ki jler ki kren lamler kin da ïap-rynïeng rangbah, ba ka Bible kan pom ïaki kum ka waitlam arliang syrti bad ba u khnam ka ryntieh kin dung kumba dungsniang. Nga ïohi ruh kumno ka ramshandi ka kiew nam sarang bad kumno U Pda U Thaw ki lyngshop ki khyrwait kumba khyrwait jaiñ ïa u jler u-nangang bad u smai lamler lambait. Kumno ki ïap da-ïeng ha trai iishot bad kumno ki kyllon lyngdang kyllon pyllup ba la shi la siar kylla. Nga ïohi kyndiang kumno u Pyrthat u pam u thlieh hadien ka suit ka shor h'u 'leipyndem 'leiduwan bad kumno ka kur ka jait, ka ïing ka sem ka hap ka shra kum ki sla kya sla temsynlar ha khmat ka Pynem akher ka jingbishar.

Sa shisien pat ka kynting soit ïa nga sha Madan Porkan bad hangta ka rngiew jongnga ka ngiew ban ïohi ïa ki Bakhraw ka Hima Shella ba ki pynmih la ki Mraw khla-wait ban ïapom lamait namar ki duwani bym lah rai jongki ha Khahmuhi, ha Dilong, ha Sarang, ha Khahsandwa, ha Kalatek, ha Umsaw, ha Umkhabaw, ha Lumpukri, ha Khahmalai, ha Mawkynroh, ha Hat Jatap, ha Saikarap, ha Nursuphoi, ha Mawpod bad ha Sohhynriang, bad kumno kito ki nongjop ki dokhol bymhok haduh bapoi ka bam ñianglyngkut, ka matiar matlah na ka siarkylla. Nangta nga ïohi khlek khlek ïa ki muktiar poiei kum ki 'ñiangbamskap ki

bampap, bad kum ki 'seiñlyngkani ba ki talaiñ diengduh ha Hat Phali. Nga ïohi ruh kumno ba ki khmut Shala ki phuh syngkrup haba kiwei ki sin ïa ki 'Ki Stad Seiñher Mokotduma' bad kumno ha Kashari ki ïa pule ka juh ka Rai na ka juh ka Nokol. Nga ïohi ruh kumno ha jyr-dem bad ha lyn-ïar ki pynshait muktiar mokotduma ki bat u tangduma triang ha kti kat haduh ba kim ïohsngew ba u tikia u hap halor ka jaiñkhyllong (jaiñspong) Nangta nga ïohi kumno u Khasatar bad ka Wah Umïam ki kylla stong ïa ka shnong Shella donnam bad kumno ka nguid ïa ki Karot, ki Dampati, ki Dileiñ bad ki Diamuni ba set tyngka rupa bad kumno ka ngam jyllop ka Sarang, ka Mawkynroh bad ka Kalatek. Nangta kumno ka khlam ka tram ka wan bad kumno ki khun binong bishon ki ïaid wir tare matlah ban pyndap jakpoh. "Oh! tang ka pung ba jai jai ka phalang ia ki khlur ba phyrnai."

Nga ïohi ruh kyndiang ïa ki eh-khor-ryngdang ser ser ba ki ïa knieh iing knieh sem shikur shipara bad mynta lyngkrang ki ieh ïing-ra ïingjah bad katuo ba ki ïam paitdohnud shiteng synïa ba u 'lei-pyndem 'leiduwan u bam u khñiot kylla namar ka jingshala. Ki khun ki kti jongki ki ïaid-wir ïaid-ruma kum ki 'langkyntur kper kylleng bad u dieng sympat diengtangon une lyen u sdien halor ka khlieh jongki;

Kine ki jingshisha, wat la ki paw tang kum ka ramïa ha nga, ka bor jongki ka sam peiba kum ka 'leiñ-kohkarang shaduh ki 'leiñshyieng ka jinglong briew hi; la kin ai ka jingsneng puramit ne kin kyntiew skong sha ka-jot ka-pei. Ki kren bad ki ïai kren ha nga bad ki da pynbor ba ngan shim la u khulom Ksiar ban thoh ha ka briew-khmat ki khun ka ri. Dei hapdeng kine ki ersyngwai ka jingpyrkhat ba nga ruid ha trai u dieng Sohram ha Hat Jatap ïa ka **'Mamla'** ba uba don ki khmat ban ïohi ïa ka jingshisha to un ïoh jinghikai na ka, bad uba don ka jabieng ksiar ban pyrkhat to un da shemphang bad ha uta uba don ka bor shemphang to un da sherister ha ki mawlyngkniap ka dohnud jong u.

Nga ai khublei da kaba sngewburom ïa U Rangbah Webster Davies Jyrwa, Station Director, All India Radio, Shillong : u para nongthoh bad uba la ïoh ïa ka First State Award Competition on Literature for Neo—Literature 1979—80 : uba la pyllait por ban pule bad ai katto katne ki jingïatei ïa kynpham ryngkat ka nongrim halor kane ka kot. Nga ai khublei kyrpang ruh ïa u Rangbah S. G. Lyngdoh, Executive Member District Council East Khasi Hills, i/e Education de uba la ai ka jingkynthoh shongkun harmot halor kane ka kot. Khatduh eh nga sngewnguh ïa ka Sorkar Jylla ba ka la bei peisa ïa nga ban shon bad pynphriang ïa ka.

U Nongthoh

KA JINGKYNTHOH

Nga la pule ïa *'Ka Mamla'* ba la thoh da I Bah E Weston Dkhar. U la pharia khmat-shriew ïa ka ha ki 13 bynta ki jylli ïa kiba ngi lah ban ïohi ym tang ïa ka dur ba ki kyntien ba la thoh hynrei khamtam eh ïa ka jingim bad ka dor jongka kaba ngi lah ban ïohi lyngba da ki khmat jingpyrkhat.

Ha ka snem 1962 nga la ithuh ïa u Nongthoh kum u Nonghikai ha Christ Church M. E. School Mawlai Nonglum, Shillong, lyngba u Rangbah C. D. Khyllep (Bam Kwai ha Ïing U Blei). Dei ha kane ka snem ba nga la ïoh lad ban pule ïa kawei ka English Translation jong u ïa ka poitri U Babu Soso Tham— U Lum Shyllong Ïa katei ka translation ngan ym kynthoh ei ei, hynrei nga sngewdei ban buh ïa ka hangne kumba ka long—

U Lum Shyllong

I love thee most, O Shyllong Peak,
As days may come and go ;
For, from thy Crown as I look down,
My land I see below.

The years may come, the years may go,
Brooks Shyrpi and Jasai ;
Flow down from thee so music'lly,
Their waters purify.

O blessed art thou, Shyllong Peak,
For all hills in the land ;
Must raise their heads to thy great height,
As their king doest thou stand.

I love thee most, O Shyllong Peak,
And may I firmly stand ;
To live my life as thou doest live,
To glorify my land

As long as there's a sun to rise,
And Shyllong Peak will stand ;
The lilting notes of poetry,
Will float across our land.

Hadien ba nga la pule ïa katei ka poitri nga la kyntu hangta hangta lei ïa u Nongthoh ban nangïaid shaphrang haka thoh poitri bad translation namar nga iohi haka ïa ka jinglah jong u Nongthoh.

Ha ka snem 1964, nga la ithuh ïa u kum uwei na ki samla nongthoh Essay bad History Ha katei ka snem u la ïoh ïaka khusnam lahduh (1st Prize) Rs. 200/- (arspah tyngka) na "Ka Sengjingtip" halor ka Essay Competition "THE HISTORY OF PRIMARY EDUCATION IN UNITED KHASI & JAINTIA HILLS DISTRICT AND PROPOSALS FOR ITS IMPROVEMENT" ha ka ktien pharong, bad bala Examin ïaka da u Rev. T. B. Phillips, U Babu Owen Rowie bad u Ma David Roy.

Ha ka snem 1970, nga la ithuh khambha ïa U Bah E Weston Dkhar kum uwei na ki Nongseng ka Shella Confederacy People's Union, ka seng kaba don ka motto "BAN KYNTIEW BAD SHAKRI ÏA KI PAITBAH NONGSHONG SHNONG HAPOH KA CONFEDERACY BAD HA KA RI." Hapdeng kine ki snem ba ngi la ïa ïaid bad ïa tyllun lang, kam long shuh ha nga kaba phylla khamtam halor kaei ba u nongthoh u la thoh-padiah shaphang 'KA MAMLA' Ha kane ka poitri, don kawei kaba shai kdar khlem kah ; ba u nongthoh khlem riej u la teh-sai siej la ka ryntieh ban wiat pyllait la ki khnam ba nep har-har sha ka lat lat bym pat ju klan. Lehse ngam artatien ban kdew hangne ba ka MAMLA kumba la thoh da u nongthoh ka long ka jingmih na ka "*Motto*" "Ka Shella Confederacy People's Union", kaba u Bah E. Weston Dkhar U don ka bynta kaba khraw ha ka. 'Ka jingshlur jong u ban thoh ïa ki jingshisha ba u da tip, ka lah ban long kaba ktah mationg ïa ki Bohkhaila Shella jong ka Mynnor.

Ka long ruh kaba shisha ba hyndai hynthai bun ki Nong Shella ki shim ïa ki Mokotduma kum kawei na ki tamasa-ïa tynjuh bor, khamtam lada dei hapdeng ki Kaida ka Shella. Haduh mynta mynne dang bun ngi shem ba ki mokotduma ki kynrei bad ki jyllei bha ha ki thaiñ Shella kynthup ruh ïa ka shnong ha kaba la pun la kha, la pynsan pynrangbah ïa U Bah E. Weston Dkhar.

Dang ha ka snem 1962, la bthei kawei ka mokotduma bah hapdeng ki nongshong shnong ka Shella Confederacy tang na ka daw bymsiew ïa u bai synñiang Re. 1/- (Shityngka) kawei ka ïing katba kum ka riti bad dustur synshar shnorg jong ki

Kane ka mokotduma kala neh bun snem. La ïaleh ïa kane hapoh ka kutchery (Court) u Wahadadar. nangta sa hapoh ka Court U Judge District Council, bad arsien arwat la apil bad mih rai naduh ka Assam High Court, Gauhati. Kumta, haba shim kyllum ïa kane ka jingmlien hapdeng jong ki, lah ban sngewthuh khamshai tang na kawei ka jingkren kaba ngi shait pyndonkam haduh kine ki sngi, kata ka long "*Bam ja katno katno pliang ruh, kumba bam khlem tah mluh, haba khlem mokotduma (Mamla).*" Khlem pep dei kiba kum kine ki jingshem bad jingïakynduh bala pynlong ïa u nongthoh ban thoh ïa ka 'Mamla' kumba ka long ha ki kyntien ba kit jingmut jong u da ki sur poitri. Lada ki nongpule, ki pule bniah ïa '*Ka Mamla*' kin shem ïa ka mynsiem u norgthoh kaba ong—

Nga ktah matïong ïa ka Hyndai,
Ban seng kyntang ïa ka Lashai.

Shuh shuh u ban—

Ki jingbakla jong ka Mynnor,
Kum ki 'tjew-eit kin shra kin tlor;
Ban seng Lawei ba ïar kordor,
Ngi dei ban long ki riew peitngor.

U Rev. D Calyne (Ba la khlad noh na pyrthei) ha kawei na ki jingïaseng ka Shella Presbytery ha Tharia Lyba Shella haka jingkren jong u, u pynsyriem ïa ki nongshella mynhyndai, (kata shuwa u Jumai bah 1897) ba ki long ki briew kiba wad burom pyrthei, kiba riewspah, kiba sarong hanga-mei, bad kiba kyllaiñ jingmut shibun eh kum ki briew ka Babilon bad Ninebe Nangta u ong ruh, ba ka shnong "Shala" ym ka 'Shella' ka ïa dei thik kum ka kyrteng bad ki kam ha kito ki sngi. U pynsyriem ïa ki bad u *Diengsawdong uba shala,* uba ym lah ban pyndonkam lang bad kiwei pat, lait sa tang ban thang bad bret noh ïa u. Ïa kane hi ka juh ka jingmut u nongthoh u buh pat da kine ki kyntien ba ngi shem ha ka poitri jong u—

Ki Sorjomin ki sket Sande,
Ka Lieng Brahmon ka ngam hangne ;
Wadar Wakaw ki ai ka rai,
Na ıgroi ka kiat ka pynbam smai ;
Ka Wah Umïam ka kuman jlang,
B'u briew u dei u Suidtynjang

Ki nongpule kiba tip pateng ïa kito ki sngi shuwa u Jumai bah khlemartatien mynta kin ïoh ka jingtip kaba pura ıa ka jinglong ka jingim jong ki Nong Shala ha kito ki sngi. Khamtam eh ki muktiar, ïa kiba u nongthoh, u pynsyriem ïa ki kum ki 'Seiñher' ki 'Seiñ jyrngam, ki Pukni bhur, ki Kha-hur-boiraki kiba im kamai tang na ka jingïaleh bad jingïa kajia jong kiwei pat ; ki bym salia ïa ka jot ka pra ki ïing ki rangli ki juki, kiba kloi ban smai lamler ha ka dor u Sbai Rupa, katba ha ki ka dei ka tamasa (sports). Khlem da ñiew kyntang, ki pyndonkam ki tien-smai tien-spot, tang ban biang ki nia Duwani bad nia phoidari jong ki.

Nia pohrati tasam ki sliang,
L'u ıangduma ki bat hi triang ;
Katba ki don ki thliew shylliah,
Ki nia Muktiar poiei ki pliah
Ki sngew tang ki haka pyrthei,
Dei hangta keiñ U tim U Blei.

Hadien ba nga la pule bniah ïa kane ka '*Mamla*' ngam artatien ban kdew hangne, ba ki nongpule da lade kin lap ba u nongthoh u ring jingmut shibun na kiei kiei kiba la jia ha kito ki sngi mynba ka shnong Shella ka dang ïeng rasong ha ka spah ka burom, bad ba ki briew kim pat da tip ïa ka duk ka shipa. Kumta, ki ïoh por byllai ban pynleit buit bad bor ha ki kam Mamla. Kane, ka jinglong wat haduh kine ki sngi ka dang sdien lydui kum u lyoh ha ki jingmut bad jingpyrkhat jong ki briew, hangto. Ha kito ki sngi bad ki por ki briew katba kum ka jingthmu u nongthoh ka long, "Ha ka nia Mamla ym don ka pap, pynban ki shim ïa ka ba ka dei ka sap." Kumta, shuwa ban ñiew ïa ka, ka hok ne ka pap la dei ban pynsabut ïa ka da ka nia.

Dated Mawlai,
The 28th. April 1981.

Bah S. Galmendarsingh Lyngdoh,
Executive Member District
Council Khasi Hills, District.

Ban Nang Iatei

Ka Mamla I Bah Weston Dkhar ka ialam ia nga sha ki sngi barim ka War Shella bad ia ki briew kiba shong ha kine ki thaiñ. Haba nga ong ka ri Shella nga mut ia ki Khyndai Shnong bad ia ki pateng ne ki khun ki ksiew U Ben U Krang; U Khang U Saei, U Ei U Noi bad U Kait Ka Riah. Ha ka lynnong kaba nyngkong eh, I Bah Wes i la buh ia ka 'Rympei I Mei.' I la leh ia kane da kaba pyrkhat bha, namar, ka jingsdang ka longbriew manbriew ka dei ka Rympei. Baroh ki jinghikai babha lane kiba sniew ngi ioh na Rympei. Ki Rympei babha, ki btep ia u symbai babha uba nangsan haka longbriew manbriew bad u bym sepei. Ki Rympei kiba rhem da ki jingiasyllok babha ki long da shisha ka bneng ha kane ka pyrthei. Nangta I Bah Wes I poi sha ki Thied Sohramjan. Tip katno ngut eh na ngi ngi la iohi ia u diengsohramjan hynrei lada ngi pule ia kane ka poitri I Bah Wes, ngi lah ban sngewthuh ba u long u dieng uba ki thied jong u ki par jngai bad ki ksam jylliew bha shapoh ka khyndew. Kumta ba ki eriong erngit kim lah ban pynkyllon ia u. Ka jinglongbriew kaba shisha ka long ka jingskhem jong-ngi ha la ka tynrai bad ka jaidbynriew kaba tip ia la ka tynrai kam ym duh lano lano ruh. I Bah Wes I ban jur ia ka jingdonkam ban bat triang ia la ka tynrai ka thymmei bad ban nym klet ia ka. Haba la jur eh pat ka meng, ka lalot, ka pihuiñ, ka khwan myntoi, ngi kylla long mulot bad ngim nud ban kren ia ka jing-shisha. Nangta poi sa ka kren thok kren kiat ia ki para-rangbah bad duhei ia ka jingshaniah bad ka maiñ ka rynieng lejong. Uei u bym isih ia u 'riewkai uba kren thok bad uba len ia ka jingshisha? I Bah Wes I ong,

Bunsien ngi kren da ki 'niatthung,
Hana b'la mlien na dangkhyllung;

Ha kine ki Poetri baroh khadlai lynnong, I Bah Wes I iathuh ia ka jinglong ka ri Shella ha ka Sotti Juk bad ia ka jingkylla jong ka. I iathuh ia ka shnong tynrai kaba ki Shella ki mih bad ia ka jingphetwir jongki.

La iathuh ba ki kpa tymmen ki Shella ki mih na Jaintiapur bad nangne ki phet sha Raid Shangpung. Nangne pat ki phet biang sha Mawryngkneng bad hadien kata sha Pom-im-im, Pom Shella, Sohrarim bad nangta sha Mawmluh bad khadduh eh sha ki padun ka ri Khasi ba shathie ba ngi khot ri War Shella. Ki don bun ki Khana kiba iathuh ia ka jingshah lehbeiñ ki Nong Shella ha katei ka jingphetwir bad lah ban sngewthuh hi na ki kyrteng ki jaka ba la buh kyrteng kum ka Pom-im-im, ka Pom Shella. I Bah Wes I la jer kyrteng ruh ia ki nongialam rangbah lane ki Moses ka ri Shella kum U Ben, U Krang, U Khang, U Saei, U Kait bad kiwei kiwei. Ynda ki Shella ki la iaidwir bun snem kum ki Isreal, ki sa poi sha ki padun basboh bha jong ka ri Khasi bad ki sa roi sa pa da kaba trei shitom bad shna ia ki brisoh brikwai.

Ki liem ki khlaw, ki ieng ki bri,
Kim don peisa ki shu romsngi,
Kynbat ki khuid, jingieit ka snoh,
Katno ka lyer u slap ki shoh.

Dei ynda ki briew ki la roi la pa, la pahuh pahai bad la riewspah ba ki mih sa ki jingsniew kiba har-rukom. U Ksuid Ekjakor u la rung ha ka dohnud jong ki briew bad la jot thiaw ka longbriew. Ka dohnud u briew, kumba ong I Bah Wes ka la long ka Thlong Ñiangriang ne ka jaka kaba ka sngi kam ju shat bad kaba pjah tasam bad ka lyer kaba beh nangne ka pynioh pang iohjhia ia ki briew. Nangta haba la bun ka spah ki mih sa ki jingkwah rhah ia ka jaka jong u paramarjan bad ka jingiapynibor ramhah da kaba iatap pud iatap sam bad i kam iba rit eh i kylla ka mokotduma kaba heh naduh ka Kashari u Sande Shella haduh ka Kashari ha Shillong bad kham shalor.

U Pudkhyndew suki u kah,
Ki khmat ki mangkariang matlah ;
Syngkrup ka khmut kum ki Ramhah,
Kti ki tare kum langmatlah ;

Katba kiwei ki nang iaroh,
Ka hok na ki ka bam hynroh ;
Ba ih kyrthep u soh u pai,
Hato pyrthei ka lah ban wai ?
Jingsuk ka lah ban thung sha rngai ?
Ka dohnud khim ka shad syngwai,
U Seiñtameh u khur ki sbai ;
Namar ki sup ki thiar ki dap,
Nangphngian nangjur ka jingarsap.

Kumne la pynshad khawiang ia ki Nong Shella bad kim tip shuh ia ka sang ka ma, ka lamler ka shukor bad kim riej kim tieng shuh wat ban iasmai iakiria ha Pyndem ha Duwan haba ki ialeh mokotduma. Ka Hat Phali kaba pyni ia ka dur ka jingroi jingpa ha ka jingia khaii sohniamtra, ha kaba da ki spah ki lieng ki wan ban pyndap ia ki jaka rud wah baroh arliang, ka kylla ka jaka iashut ia kajia hapdeng ki khlieh bam khaski bad ki jabieng baproh ba la ai phylla U Trai Nongthaw Nongbuh ha ki. Ki jingkren paralok ki long kiba kyllaiñ kyrjaw bad ki nia iawoh iathaiñ suda. Nangta haba ym iahun ba ialeh mokotduma tang ha kashari u Sande Shella la iakiew sa sha Sor, ki da kit kyndung ka spah ban wad ia ki stad aiñ kiba tbit tam. Ki iasah ha ka juh ka iing shongbasa ha Sor bad ki iapule ia kajuh ka rai. Ka kam mokotduma ka la long ka kam shet khiewjakai. I Bah Wes I thoh—

Ka smai lamler ka ap lymban,
Namar u briew u threw ka ksan ;
Khlem riej khlem tieng ki suit ki shor,
Hapoh ka stieh u Ekjakor.

Nga la long uwei na ki katto katne lehse kiba la ioh ka lad ban leit poi sha ki thaiñ Shella baroh ha ka por ba ia ka Shella Confederacy la pyniaid da ki Sawngut ki Wahadadar, ka por ha kaba ki diengsoh ki khun haduh khyndew ba soh than u soh bad teng teng la hap ban iaid halor u soh uba hap bym tip shuh bym lah kheit bad bym don lad ban pynpoi sha ki Iew ki Hat.

Ki thei-samla kiba deng da ka ksiar shi rynieng bad ki dahara stem. Ki rangbah kiba spong bad ki jaiñboh balieh sada bad khuid itynnad bha. Katno ka jingiphuh bad idap bad kim riej ia uno uno uba ia dei kam bad ki. Uno u Khasi u bym sugewsarong ban iohi ia ki riew-said thma ka ri Shella kum ki jong U Jogidon, U Mohesh Swett, U Jebuni, U Orju, U Devesh, U Iso Roy, U Shri Ropmay bad kiwei kiwei kiba wat ki nongbishar dohlieh ki luiñ ban ia aireng bad ki bad ki Secretary ba pnah ha Durbar U Sande Shella kum ki jong u Fredlin bad kiwei.

U Nongthoh da ka mynsiem kaba khia ula iohi ia kine ki jingsniew kiba la wallam ia ka jot ka pra bad ia ka ludphut ka spah, ka burom bad ka akor briew bad u kyrsiew ia la ki jong ki parashnong ki parakur ki parakha—

Ko pien khyrwan, ko bohkhaila,
Ka Mei Ramew ka ud ka shla ;
Balei ki jah ki Damsohpet ?
Balei ka rngiew sha khlaw ka phet ?
Ka kup ka sem nga khreh pynbiang,
Wat shong lyngngeit ha thlong Ñiangriang ;
Nga ktah mationg iaka hyndai,
Ban seng kyntang iaka lashai ;
Ko khulom ksiar to lam ia nga,
Sha iing dulan ka jingshisha ;
Namar jingieit ha nga ka krei,
Ka ngap shiksing lynter ka shlei.

Ngam kwah ban da thoh bniah ia kawei pa kawei ka poetri jong I Bah Wes, ioh ka blad noh ka kot baroh kawei, hynrei nga shu kynthoh kyllum. Nga iaroh ia ka bor pyrkhat bad ka sap thoh poetry I Bah Wes bad ia ki ktien Thymmai ba I la sei ki ban sa long ki ktien ban

ia pynrung paitbah ha ka thoh ka tar khasi. Nga ai khublei ia I ba I la ai ia kane ka kot ha nga ban nang iatei iakynpham bad nga don jingkyrmen ba in sa nangsei ia ki symboh pyrkhat kum uwei na kiba nga i don jingkyrmen ha ka ri ha kane ka bynta ban nangpynroi ia ka rukom thoh rukom tar ha ka ktien khasi. Nga kyrmen ruh ba kane ka jingthoh jong I kan pynkyndit bynriew ia baroh lada ka por kam pat dier.

Dated Shillong,

The 26th, January, 1981.

Webster Davies Jyrwa
Station Director
All India Radio, Shillong.

KA MAMLA

1. Rympei I Mei

I

Wat la ngan ïaid sawdong pyrthei,
Kumno ngan klet Rympei I Mei;
Ki dur bhabriew ki lah ban paw,
Ban tuh kyntang na jingkynmaw;
Ai ba ngan don ha ri nongwei,
Kyndiang kan paw ka dur I Mei.

II

Ki 'law-dum-sngi, ki thwei ba jngum,
Kyndiang ki paw kshaid ba rymphum,
Nalor ramsong baswang ki noh,
Ka sngi khongpong ka jngoh ka doh;
Ai ba ngan kiew Kliar Mangkashang,
Rympei I Mei, nga ieit kyrpang.

III

Wat la ngan her kum ka Lyntait,
Sha jrong ki lyoh khlem thait ne lwait;
Ki Duriaw bah lyngba ban klan,
Phi long ha nga tang jingmaïan;
Kper Apollo 'ban kam ban jam,
Ki kjat ba thait sha phi kin lam.

IV

Thnit Sohramjani jingstad ban lum,
Rympei I Mei nga piam nga thum;
La sngi badum jingïm nga ïaid,
Bad dohnud maw ka pdang ka pait;
Ai ba ngan jngi sha kut pyrthei,
Ngam lah ban klet Rympei I Mei.

V

Ynda ha ïing paki ngi shong,
Lah eh ban wan ka jingsarong;
Bunsien ngi klet ban phai dien trai,
Nano ïa ka ban jai ban tai!
Ai jingsuk thiang kan dap kan shlei,
Ngam lah ban klet Rympei I Mei.

VI

Bunsien Sim Kiew ki her ki her,
Ki kwah ban tip ki ri bapher;
Hynnin halor tnad Jarymdem,
Mynta ha kliar ka Soh Jarem;
Tang kane keiñ ngaın nang batai,
Balei ha nga ka long ka rngai.

VII

Na sawdong lyer ki skit ban lum,
Kumba ka sim ka her sha skum;
Shapoh ki btiap u ngap u suh,
Sha ba syntiew bunrong ki phuh;
Kumba u Dkhiew sha ïing u kit,
Nga ruh nga am sha thymmei skit.

VIII

U Sohñiangriang ka Kharawab,
Kumne mynsiem jongnga ka dap;
Ka kha-ïapsaw u Sohjabuit,
Hai hai phin kbuit naduh tymbuit,
Katba dang lah ban lum jingshai,
Nga pda l'u khnam sha ka Hyndai.

IX

Jingstad bun jait sawdong ngin wad,
Jingstad ka ri ban san irat;
Hapoh ki Kpep ki Mawbynna,
Ki pun ka hok ka jingshisha;
Katba dang lap ban wad jingshai;
Shaphang jong ki kumne nga rwai.

X

Ki jingshisha jong ka Hynnin,
To ai kin lang u paid byllien;
Ki jingbakla jong ka Mynnor,
Kum u 'tiew-eit kin shra kin tlor;
Ban seng Lawei ba ïar kordor,
Ngi dei ban long ki 'riew peit ngor.

IX

Ka Mangkariang ka dambit sat,
Ka ksam ka bah man la ki tnad;
Ban Sei tnad lung ba itynnad,
La dei ban khud ban daiñ ban shrat:
To king ia nga ko Khulom Ksiar,
Sha kut ki thwei ki Ummat Ksiar.

X

Shaphang jong ki kumne nga rwai,
Nga lum symboh Ksiar Mawlynnai;
Ki jingbakla jong ka mynta,
Balei kin skhem kum Mawbynna?
Ban tei ka bneng ha ka pyrthei,
Nyngkong nga sdang na Ïing I Mei.

2. Thied Sohramjan

I

To pynshah shkor ko khun ka ri,
Ngim ioh jingsneng na history?
Mynba ngi sngew b' la stad pura,
Ngi shem ba dei tang ka 'lengra;
Namar dohnud runar kynsha.
Ki khmat Shyrwat ki nang byryia.

II

Rama rutit shiteng synña,
Ki Shnong ki thaw ki jot ki pra;
Ka hanga-mei ka thung sha thwei,
Bad khun patsha ki sah khun-rei
Wat la ki Dak tyngkreiñ ki paw,
Ka dohnud briew ka kylla maw.

III

U Simpyllieng u shad ki rong,
U Ksaiñ u Ksiah u oh ki shrong;
Namar um pei ka mut kaei,
U Jngi 'Khalad sha kut pyrthei:
Ki peiñ ki rong ban pynshngiam rai,
Ki batai pnah la jingkwah brai.

IV

Ko rong phyrnai h' u Simpyllieng,
Hangno ki thwei Mei Ap Mei lieng !
Ka syier na khmat u briew kan phieng,
Wat peit luk liak bad wat kheiñ sting:
Ngi sngew la stad la kat ki blei,
Ngim tde ban ïaid ha snieh pyrthei !

V

Kumne ngi pliah ngi sait batip,
Jingstad u briew ka lah ban lip!
Kum 'lang matlah tare ruma,
'Si Mahadep ba ïaid sakma;
Lynter jingim men shang makia,
Men Mangkariang kum 'yiar Pudkhia.

VI

U briew bastad jylliew u sam,
Shapoh ki pyian ñiamra bangam:
Sha ba ki pur Thied Sohramjan,
La shit tyrha jar jar u kan;
Long leh nohei sha bneng ban kiew,
Lada ngim pei ki jingjylliew.

VII

Bunsien ki tnad dieng kseh ki kheiñ,
Ha krem Pubon dap tang mawleiñ;
Sha swang bañ kiew, sh'u Lur Tynriew,
Kumne ka hiar ka jaitbynriew:
Khlem thied khlem thning, ruma rutit,
Ka kam shongshit ka pynphuh tit.

VIII

Ka Lyntait snem ka mih na krem,
Jurip shalait ki kroh ki krem:
Namar ka tip la ka thymmei,
Kumne ka sdang ban shang pyrthei:
Horkit kam her sha pneh u bnai,
Khlem ka tynrai, ka long kam kai.

IX

Haba premmiet ka bneng ka saw,
Balei bunsien ka wan ka blaw!
Ha jathynrait ki sim kyrkhaw,
Sa shisien pat dohnud ka iaw;
Lyntait ha suiñ kat lngit i paw,
Mynmiet i dem ha shyngkup maw!

X

Lada tang kliar shalor ka jrong,
Ioh mait samor, phin hap khongpong;
Haba ka lyer kyrthep ka beh,
Katno phi lah ban shan tyngeh;
Tang ki thied Iaw, tang ki thied shan,
Pawang ki khlaw, jar jar ki kan.

XI

Balei u jaw u 'lap mynsaw?
Namar kjat sngi, thynrang ki maw?
Ma ngi ki khun dap lak ka mei,
Balei ngin kiat la ka thymmei!
Nongrim ki wei ban piam ha pneh,
La jaitbynriew jingtep ngi khreh.

XII

Bunsien ngi kren da ki 'niat-thung.
Hana b'la mlien na dang khunlung!
Dei na rympei ngi saiñ pyrthei,
Ngi kdup ngi piam khmat ki poi-ei!
Namar b'la klet la ka thymmei,
Ngi shang makia na la rympei.

XIII

Tyngkreiñ ki paw rong Simpyllieng,
Ei ban bujai ban rwai khlem tieng !
Balei synshar ka tieng ka phieng?
Namar ngi klet rong Simpyllieng!
U Ñi u kong ha khet u shong,
Ma ngi hangne ngi kylla stong !

XIV

Nangstad u briew nanglip ka maiñ,
Kat sha ba jam dap jinglehraiñ:
Jingbieij ki ong u thning lanot,
Balei jingtip u 'niang lalot?
Ka jaitbynriew kumne ka phot,
Namar u thiat u rung ha pdot!

XV

Nangroi u Ksaiñ, u Skaiñ u Dkhap,
Hakhmat jong ki ym don ka pap:
Sawdong ki boi ki krih ki hieng,
Kumta ka lyer ka smiej ka phieng;
Shipor ka sop ñiangñiuh ki law,
Haman ki kam radbah ki paw.

XVI

Ki pliah ban bet u khaw-tyndep,
Ka dohnud briew ka jwat mep mep;
B'la jah ki rong n'u Simpyllieng,
Thied Sohramjan Mei Ab Mei Lieng:
Shapoh ki bhor lati ki suh,
Shi rynleng ktieh, naphang ki puh.

XVII

Ha Nan Palok ki sum ki sleh,
U bieij u them ki khum ki teh:
Ki leit bam lyer ha jum Mawpad,
Baroh ki um rupa ki rngad;
Kumne ban pynshad majikor,
Pyrthei ka liat ha ktieh ahor.

XVIII

Balei ngi ngop ha ka ramia?
La phnieng pakhang ia jingshisha?
Ki khraw jutang kim lait ban ang,
Namar la shop hapoh ka shang!
Balei ki jngem rong Simpyllieng?
Namar ka khlieh u briew ka king?

XIX

Ko Simpyllieng! Hynñiew ki rong,
Namar ka ri nga sngewsarong;
Kumba i'u tit thnet syiar phi shet,
Phi pied phi spiai, u ktiar phi bret:
Ko Simpyllieng to kren jar jar,
Ia dohnud briew to pynshai kdar

XX

Ynda na sop ñiangñiuh u mih,
Sha jrong ki her ki thapbalieh:
Man khmat syntiew ba itynnad,
Ka rong ka um ki dih pynrngad:
Ynda la ngiah bam 'erpyngngad,
Shapoh ka sop u treng ñiangwat!

XXI

Sa katno slem ka history,
Ki khmat syrdeng kan lied kan plie:
Mano b' la shah hikai ha ka?
Hato kam loing kaba phylla?
Shibun kiba hikai ia ka.
Kim dei ma ki ki Lenpula!

XXII

Katba nangtip katta nang rben,
Mano ia ka ba nud ban len?
Ti —dew ka kloi kem daw kiwei,
Lade ka leh ki kam bymdei:
Baroh ka speh na la rympei,
Lada lashai u jngi ha thwei.

XXIII

Thied Sohramjan shapoh ramew,
Ym don pita ba lah ban thew:
Haba kumne nga phai dien trai,
Shapoh syrtap hyndai ka rngai:
Napoh pongshai ba rit phyrnai,
Shaduh palong jong ka hyndai.

XXIV

Ka maiñ u briew ka dang shong sbai,
Bam riewhadem, ka shriew u krai:
Ka hok ka dei, u sngi jingshai,
Ka khwan ka dhon—sabuit sakai:
Ha khmat u briew ki umjer ksiar,
Shi khiew kaja u kham shishir.

XXV

Ym don tala, ka pud ka saiñ,
U khwan lalot, u dei u skaiñ:
Synshar ka suk, ym don ka duk,
U briew um tip ka Kuli Juk:
Baroh ki nguh ki dem Ï'U Blei,
Ki thiar jong ki lynter ki shlei.

XXVI

U ñiangbamram um bam ï'u kwai,
Ka tram kam meiñ ï'u soh u pai:
Ka Wah Umlam ka rwai tipsngi,
Thanglaw kam ktah tympew ha bri:
Namar u briew um rhah tamti,
Ki jingjynjar ki shongtipsngi.

XXVII

Jingieit ka tap lup lin byllien,
Ki rap ki beng ha iap ha-im.
Shishnong shithaw, marjan marpa,
Mar shikyntien ki bam ki sa:
Saitlah-eh lah u wei shaei,
Ki kmie ki kpa ki dei ki blei.

XXVIII

Shuwa ban paw shynna u sbai,
Ki smat ki sting kim ju tyngkai:
Rapsngi romsngi, ki trei sadhai.
Biria birai, ki siaw ki rwai:
Shida mada, ki trei duriap,
Kam pher u slap khyndai synriap.

XXIX

Teng teng ka shkor ka shoh thyllan,
Ban ngam sha thwei par Sohramjan:
Ka ïam pangnud ka Aïom Ksiar,
Haba kumne nga thaiñ nga spiar:
Kumno ngi thmu ban kiew sha kliar,
Lada ngim tih tynrai diengsiar.

XXX

Sha shiliang bak nangne ngan par,
Lyngba ki shiah maileh bathar:
Balei u briew u hap ha sniew,
Ai ba kan long ka jingkyrsiew:
Lada ngi sngew ngi dei ki stad,
La jaitbynriew ngi la die tad.

---

3. Ka Bipot

I

Mynba dang lung ka sngi u bnai,
Shuwa ka pap kan biah phongrai:
Ka khmat u briew ka shai phyrnai,
Ba Sim Buitwar um pat nangrwai;
Shaphang kita ki sngi ngan rwai,
Mynba ka hok kam pat patai.

II

Sha jngai ki lngaid u wiat u khnam
Lyngba ki 'ti khohruh khohram ;
Shaduh ki ngen pongshai ka rngai,
Shaduh ñiamra bah ka hyndai :
Kumba ka kshaid ka noh rymphai,
La jngem shoh dkhan kumne ban rwai.

III

Lyngba pongshai jlan ka hyndai,
Ki paw tursbir na thwei ki rngai :
Wat la ka khriang syngwai ka jwat,
Bad thlong umksiar rupa ki rngad :
Hapoh ławbah kynjah ban wad,
Shuwa ha khuiñ ñiamra kin rwat.

IV

Mynba pyrthei kam pat be-ur,
Kynjai ka tuid wah duid basngur :
Nongbah pawnam, ah Jaiñtiapur !
Khyrdop ba skhem sawdong ki pur :
Ko ki ryngkew, ko ki basa,
Na la ka ri ban phet sakma !

V

Ki ïing paki ki ing duh khoit,
Riewthma lyngkhuid ïa ka ki sloit ;
Ki khun jong pha lyngba ka miet,
Kum miaw bah khun, ki tum ki kit :
Junom ym lah ban phai dien trai,
Da jingpangnud kumne nga rwai.

VI

Ha raij Shangpung ki sher dara,
Uta u dei u paid Shella ;
Namar b'la kup ka jingsngew meng,
U hap phetwir sha Mawryngkneng !
Hana bym biang u khaw u kba,
Na Lum Laitkor sha Pom Shella !

VII

Hynñiew pateng ki roi ki pa,
Shuwa kin hap tyngam u khla;
Balei sha pud ki wei ki tda ?
Ki hap ha duwan kum 'langkñia ?
Sa shisien pat ki ïaid sakma,
Ha Sohra rim ban sher dara.

VIII

Them Mawshamok arsut ki ïuh,
Shuwa ban ïeng ka shnong Mawmluh :
Namar Mawhat arsut ki thew,
Shuwa ban ïeng ka Laitkynsew ;
La jingim khoit hangne ki thong,
D'u khnam ka wait ki beh Syiem Ïong.

IX

U Ben u Khrang, U Khang—Saei.
U Kait Ka Riah, U Noi u Ei;
Hangne ki seng la ka thymmei,
Nangne ki seng ki saiñ pyrthei;
Ka dei ka ri ba shong ki blei,
Ki thiar lynter ki dap ki shlei.

X

Suki ki ïeng bri-soh brikwai,
Baroh ki bat ka jùh ka rai:
Tymmen u san ki bat iktiar,
Ki khun pyrsa ki ïaid husiar:
Ki Hati bhur ki Sawkùna,
Ki khi lainùid, ki khun pongka.

XI

Ki liem ki khlaw, ki ïeng ki bri,
Kim don peisa, ki ïa romsngi:
Kymbat ki khuid, jingieit ka snoh,
Kampher ka lyer u slap ki shoh:
Ka rap ka beng, ka suh syrdoh,
Ka nong ka ne kim ju pynsnoh.

XII

Ki iing ki sem, ki thaw ki tei,
U lok u jor, ka bor ki sei:
Tynriew tyndai, u khnong u skong,
Baroh shi shnong, ki rap ki rong,
Shuwa pyrthei kan kylla rong,
Ka thymmei ri hangne ka shong.

XIII

Wat la ki thung sying thung shynrai,
Ki suk ki saiñ pahuh pahai;
Ynda sdang soh, u soh u kwai,
Balei ka mih ka dhon ka skai?
Sha khuiñ ki rta bah ka hyndai,
To shah ia nga ha phi ngan rwai.

---

4. Ka Thlongniangriang

I

Harum Mawieng ha Trai Pahiar,
Ka ri u Seiñtameh u Ktiar;
Ki kjat ka sngi sha ta kim kot,
Hangne u don u Klong Rakot:
Ha u ki ong, u buh mynsiem,
Namar u dei u ba la tim.

II

Sha ta ki her ki ding Suidtan,
U Ekjakor u ksaid u kyan:
Ka dei ka shnong u Mei Jynrew,
Hangta baroh ki um ki jew:
Hangthie ha shpair ki kroh Pahiar:
Ka Thlong Niangriang ka bat iktiar.

III

Ka don ka thwei ba i shyrkhei,
Tang bhor umpai ki dap ki shlei:
U Jakoid Syiem khlem kut u rwai,
Ki 'Ersyngwai sha ta ki tai:
Ka dei paki ka Thlong Ñiangriang,
Tang miet Mynkoi u Jom ka sliang.

IV

Bunsien ha rngiew ki sur bathiang,
I'u briew ka pynbuaid sohliang:
Ynda ki ngam ha thlong Ñiangriang,
Namar ka rwai ki sur bathiang,
Rangai rangiew napoh ramew,
Sohkhruh sohkhram u Mei Jynrew.

V

Kumta ki ong ka 'er Ñiamsun,
Ba shad dewla pyllun pyllun:
Rakot hana, napoh u klong,
Diengbah diengsan u rat khongpong:
Kumta ka syier ka shnong ka thaw,
Ia ling jongno un lied lynthaw!

VI

Ki ud ki riat, ki maw ki dieng,
Ka miet balong ka tieng ka phieng:
Shikham mynsiem u briew u triem,
Ki dieng piam-star ha khmat ki liem:
Ynda haba um khie dosa
Balei rymmuiñ u wiat sngewbhal

VII

Bnnsien nalor Mawrong kynjong,
Ka Kshaid Khapnar ka phriang ki rong:
Balei bunsien u tap u lyoh?
Balei ki liem ki 'bat lyngkoh?
Dei hangne keiñ nga sngewlyngngoh,
Ki ong hana ka ïuh ka Dkhoh.

VIII

Kumta ka jngut thwei Umbyrhiaw,
Kyrsoi u ksih Nilang ha piaw!
Kumba khie-dew ka Thlong Ñiangriang,
Kumjuh dohnud ka pyrkhing triang:
Katba ki dew ki dang shongthait,
Ka Jinglong mrad napoh kam ksaid

IX

Ka lyer ka rah rong tiew diengngai,
Ka khmut u briew shata ka phai:
Mano ba lah khlem rah ka khmut,
Haba iwbih ka ïaid paswut!
Kynmaw haba kan khie dosa,
Bylliat kin kheiñ; ki riat kin twa.

X

Ka dohnud briew ka Thlong Ñiangriang,
Ka pun ka kha ka Mangkariang:
Ka hok ka jot, ka lwet ka pra,
U khun bynriew u ksaid pisa:
Kumba sladieng kynsan ki shra,
Ki ïing ki sem ki jot ki pra.

XI

Ka kur ka jait ka shad kynting,
Haba ka Thlong Ñiangriang ka phnieng:
Jakoid raikhoh ki syiang ban rwai,
Ka shnong ka thaw ki blah phongrai:
Kumta jingshai ka ngen ka dum,
Kylla umnep ki Puhshilum.

XII

Kumba kyrthuiñ u 'ersyngwai,
Ki dieng ki sla sha suiñ ki rwai;
Katba ki shrieh ki shad sakhrai,
'Khar Majikor u bam shngiam rai:
Dohnud u briew ka thlong Ñiangriang,
Ka bhor lati baleï u sliang ?

XIII

Jakoid jakdop ha ktieh u shong,
'Seiñher arpnat u wad palong:
Ba la kiewskong ka jingsarong,
Ka hok na khet ka hap khongpong:
Namar dohnud 'tah Mangkariang,
Shadien shakhmat kam ju kyrtiang.

XIV

Ka ïaid tamsneng ka kad ki Seng,
Sha jngai ka phriang ka bih Ñiangkseng:
Kumba kynthah ka ñianglartham,
Kjat Lithasim ha doh ka ksam:
Kumba phi klan lyngba ka khriang,
Katta ka bor ka thlong Ñiangriang.

XV

Nia pohrati tasam ki sliang,
L'u tangduma ki bat hi triang:
Katba ki don ki thliew shylliah,
Ki nia Muktiar poiei ki pliah:
Ki sngew tang ki ha ka pyrthei,
Dei hangta keiñ u tim U Blei.

XVI

U 'pudkhyndew suki u kah,
Khmat mangkariang ki kah matlah:
Syngkrup ka khmut kum ki Ramhah,
Kti ki tare kum 'iangmatlah:
Katba kiwei ki nang Iaroh,
Ka hok na ki ka bam-hynroh.

XVII

Ba ih kyrthep u soh u kwai,
Ka bam ka dih kane kyrhai:
Hato pyrthei ka lah ban wai?
Jingsuk ka lah ban thung sha rngai?
Ka dohnud khim ka shad syngwai,
U 'Seiñtameh u khur ki sbai.

XVIII

Namar ki sup ki shlei ki dap,
Nang jur nangphngian ka jingarsap:
Ka Kympiat ïing ka shad ka pah,
Ka shroiñ ka buit jinglong Rangbah:
Khatduh ki sah ha ka asa,
Ki ksaid kingklong ki sngewpisa.

XIX

Namar jong pha ko Thlong Ñiangriang,
Ka dap Umsaw ka Sohhynriang.
Ka jingkwah rhah ka bam pohrang,
Ka ngop jyllop ka them Sarang:
Namar ka ïeng ka Lum Disham,
Ka pangsangem suki ka ksam.

XX

Ko pien khyrwang, ko bohkhaila,
Ka Mei Ramew ka ud ka shla:
Shano ki jah ki Dam Sohpet?
Balei ka rngiew sha khlaw ka phet?
Ka kup ka sem nga khreh pynbiang,
Wat shoug lyngngeit ha Thlong Ñiangriang.

XXI

Nga ktah matïong ïa ka Hyndai,
Ban seng kyntang ïa ka Lashai:
Ko Lyer iwbih to king ïa nga,
Sha ïing paki ka jingshisha:
Namar jingieit ha nga ka krei,
Ka ngap shiksing lynter ka shlei.

---

5. Duwai Pustai

I

Mynba dang kyian diengsoh diengkwai,
Ka Jitlakhai ka d'wai pustai;
Mo Ñi mo Ñia, nangne to sei,
Ki riewkynsai ha ka pyrthei;
Ka bok ha pneh kin piam kin thum,
Arliang kin kad ki lum jingdum

II

Beh bieit sngewmeng, ka khwan ka dhon,
Kum 'tiewmungor kin phuh kyrhor;
Ai jingtip briew bad jingsngew rit,
Buthwa kalbut to pra to lied:
Pi-ar pi-lai wat sopñiutmaw.
Na dohnud briew to khud to khlaw.

III

Ka sboh jahi, thala thawsha,
Ka atlukhi kynriang skekla;
To mur wandur, ma phi to saiñ,
Ka hok nylla tam kan parpaiñ:
U ksaiñ u ksiah, u Bseiñ u Ktiar,
Wat shah kin shong ha palong ksiar.

IV

Wahduid kan tuid sngur ha jingim,
Kan sait lati iwli jingtim;
Ba khlong kyntang ïa dohnud briew,
Ñiangriah ba bam u phan ka shriew:
Ai erpyngngad kan beh kynjai,
Ha thwei dohnud kor mawlynnai.

V

Ai shyntur Kruiñ kan shyrkhei rem,
Haba ha thwei bamsap ki pdem;
Sei nar bylliat ki nar diengrai,
Khyndai synriap ban shah khlem phai-
Syrti ka hok kan tynshaiñ khrek,
Kumba leilieh h'u lyoh ka khlek.

VI

To sei rangbah ki khraw jutang,
Ban saiñ riti, ka hok kin tang;
Pynbeit surok kdor jingmutlop,
Shapoh ahor bah ban jyllop,
Jingstad jylliew bakor to sei,
Naduh rympei kin saiñ pyrthei.

VII

Halor palong ka Aïom Ksiar,
Jem rngiew jem rwiang u Bseiñ u Ktiar:
Ka khwan ka dhon kan shyrkhei rem,
Ba jingtiplem ka synshar skhem;
Kyndit khyrdop jingdum ka lied,
Ka shongkulai ha khlieh Shynrit!

VIII

Jingsuk jingsaiñ sha rngai ka pdam,
Ka Jitlakhai ka ud ka ïam;
Ngi tip Shynrit u kut ha rngai,
Balei ka sniew dang biahphongrai?
Ka pdok u briew u 'niangkahub,
Ka stad matlah, jingdum ka kup.

IX

Ki khroiñ jaiñboh, sador banat,
Ki nia pamplit shoi shyiap ki shat;
Ki ïaid bakhraw harum haneng,
Ki sngew tang ki hapoh ka bneng;
Namar ki bam basa khasup,
Kiwei ki kheñ ki Nongkahup!

X

Pait. phiang rynnong ki riewkynthei,
Ki tar karot rangli synei;
Ki symboh ksiar mohonmala;
Ki phut sohshkor ram-a,ki pda!
Na khet ka bneng ki hap khongpong,
Ba la kynthrung ka jingsarong.

XI

Ka Wah Umiam ka sngap kuman,
Hynriew spah snem ka en ka kyan,;
U Khasatar khatduh khatwai,
Muni rupa u nguid sha rngai;
Kylleng sawdong ki her poiei,
Ban loh ka bam ki kdup khunrei;

XII

Myn Jait bakhraw dang leng rasong,
Naphang ki fiiom ba la kiew skong;
Lei lei b'la mad u bitor long,
Ki pyrsat ngiew kum ki 'seiñlong:
Namar ki tamti riewkynthei;
Ki ling paki ki dap khunrei.

XIII

Khla u kyrhuh na kyrpong ling,
Ka thapbalong ka sdien iphieng;
Byrsieh byrsang takor khongpong,
Ka paw shabar rew mangkarong;
La khyndai-la pukir u dwai,
Um Shalaibit ki rngad ki rngai.

XIV

Kumne-nga plie tang ka pongshai,
Kumno hyndai u ktiar-u rwai;
Balei u wan u Jumai bah?
Sha rngai longumi ka stad ka spah!
Namar la pap u' khun bynriew,
Ka lip ka miaiñ, ka sap ka rngiew.

XV

Ka ngam jyllop ka them Sarang,
Ki lang pukri ki ummat kthang;
Shano diengsoh bah 'tiewmungor ?
Phi ngeit u Blei um don ki shkor ?
Namar ba sniew la ka akor,
Mynta phi ksaid hapoh dabor !

XVI

Ka Jitlakhai ka i peiba,
Lyngba pateng bah bad ki rta ;
Mynba ka khwan ka shongkulai,
Tiewlasubon u jingem lapstai ;
Ba jingsarong bad jingsngewmeng,
Ha trai mawsiang ki ang tyngheng !

XVII

Kumba ju long u soh-bam-ksaiñ,
Shiteng umor u hap noh jraiñ ;
Shipor ka pap ka pynshngiam rai,
Tang nohphai sngi na trai ka khrai i
Kin rwai pungrei shiteng synia,
Ko akher sngi ka jingshisha.

XVIII

U riewsaitlah u piam matlah,
Ka pyut ka pyiaw lor khlieh u bah ;
U thrang bir hir ban long rangbah,
U ngam shapoh ki ahor bah ;
Junom hangta un shong un sah,
U kyndang kwah b'la dung tohsah.

XIX

Kumba b'u phlang ka ding ka pur,
Ka khwan mutlop sha sniew ka tur ;
U kyieng rynnar u tur piaw siaw,
Katba nang ran u beh shiaw shiaw ;
Ka dohnud briew b'la dep mutlop,
Hapoh liewlep ka ksaid lapop.

XX

U Thu Shynrit, 'mei sharyntin,
Tang shu dei tak phi la khynwin:
U bat-saimiet ba bun symbai,
Ka pyrthei bah tap shi tynrai;
Kumne ka pur thawsner kylleng,
Khatduh ki dam ki khlur ka bneng.

XXI

Lyngngoh lyngngaiñ ka tap jingdum,
Hynnin ka lhop, mynta ha tnum;
Namar pyrthei bala khyllah,
Ki khmat kim biang ban shong shatlah;
Kumta ka krem u kren kam prem,
Tasam ka kjit jingtip lem.

XXII

Kumba ka Jit ka Kylla miaw,
Jingmut u khwan ka iar ha khlaw:
Ka kordit sat ka bah ka bañ,
Ka buit ka stad ka suh tyngkañ;
Khatduh ki iam, ki kyrpad blei,
Ngi kait ngi let, 'to ingewsynei.

---

6. Ka Pyndem ka Duwan

I

Sh'Wa Kashari ban pdw ban mih.
Shuwa ban blew Angraw Angleh:
Shuwa donkid kan leh jynsleh,
Shuwa kan suh la wah la sleh:
Na kpep bla bah dehjong ka iragai,
To shia la ngo ha phi ngam rwai.

II

Shuwa bañ paw u Syiem u Kmie,
Ka jait ka'kur synshar u kñi;
Ha shnong ha thaw Tymmen u San
Ha eh ha kher ki bah ki shan:
Kumne ki saiñ ka Durbar blei,
Kawei ka rai ka mih pyrthei.

III

Pyndem Duwan na mynhyndai,
Ki nia ki tai, ka kñia ki ai;
Ka dei ka shlem u San u Pde,
Ka sah haduh mynta mynne;
Hynnin ka kpep ki jingshisha,
Mynta ka ktem u 'Lenpula?

IV

Nangno ka mih ka jingshala,
Balei ka per ka jingleta?
Naduh b'la paw ka smai lamler,
Naduh u briew u long Seiñher:
Mynta u sai-rupa u ud,
Ki khraw jutang ki ïam pangnud.

V

Dang ha ki sngi U Thu Borthan,
Dang ha ki sngi U Ben U Khrang;
Pyndem Duwan kaba kyntang,
Kren ïa ka hok wat ju nangang:
Ha U ki ai ka nguh ka dem,
Tang bakla wiak phi la khyllem.

VI

Ka hok ka Syiem jong ka mynsiem,
Jylliew jylliew ka skhem nongrim;
Tad Jutang Ksiar ki kheiñ ki kdiah,
Ba Sim Buitwar u kyoh padiah,
Ki ling ki sem ki jot ki pra,
U ïam pangnud u Kñi u Kpa.

VII

Kumne ka rwiang ka shi thynrei,
Ko khun ka ri phin phylla lei;
Tang ba kin jop mokotduma,
Ki ring mynsiem na krem u khla;
Namar b'la koh u Sim Buitwar,
U kohnguh khlieh u Sim Kynjar.

VIII

Ka smai kiria ka ap lymban,
Ka phriang h'u 'Lei Pyndem Duwan;
Balei kumne ka dur ka wan?
Namar u briew u threw ka ksan!
Khlem riej khlem tieng ban suit ban shor,
Hapoh ka stieh u Ekjakor!

IX

Ynda ki shkor ki set kyllut,
Ynda u rap u ñianglyngkut;
Ynda ka kiew tyrut ka smer
U pei ki shkor, u shong thapnger:
Mynta u piam 'I'u Namsarang,
Namar b'la rhah kitdohkyndang.

X

Ki khmat lynter ki sahñiangmat,
La katta ruh ki dang pyrsat:
Ki her kylleng ban khat ban pad,
Ban tapeitmiaw la jingpalat;
Kumba ka ngam Lieng Mahadeb,
Ki ngat kyntang hala liewlep.

XI

Kampher la bam ka ñiangriahsah,
Para rangbah ba la ïa kwah;
Kumba kynther ki jalyeit snem,
H'u shiah Seiñïong ha riat Kynrem;
Ki kynrem tmaiñ ki ïa talaiñ,
Ki khun pyrsa ki siat diengkaiñ.

XII

Tien-hok tiensot ka rngai ka pdam,
Kum kber b'la prem, ki suh sha ngam;
Ah jingshisha ki kot ki sla!
Haba kumne ngi tih khynra;
Kum ñiangjuli ki tda ner ner,
Ki bohkhaila ki ñer ha lyer!

XIII

Ka sner ka ngam, Sisa u per,
Shapoh nurok ki siang ki sner;
U Lei pyndem u Lei Duwar,
U kuman jlang, ka krung ka jngan:
Ki Rang Mamla ki la saitthma,
Napoh lyngkdong u dung-kura.

XIV

Bible ha kti ki smai ki law,
Ki wei d u khnam, u Klong u Skaw;
Ka hok jade ban la pynpaw,
Kumne ki ong para bakhraw;
Jingiatip lem ka la thangsaw,
Na khmat u briew ka lip ka daw.

XV

Ki trud ka khlieh, ki khotshyllong,
Harud ka dpei ki ksaid ñianglong;
Kumne ka dung 'I u Sikyrtong,
Bà la bakla na mynnyngkong:
Ko khun Pyrsa kumne ban rwai,
U Mynhyndai u la kren shai.

XVI

Phi ruh kumjuh phin rngai ha khlaw,
Nummr nga leit nga pynkynmaw;
Pyndem Duwan da niew kyntang,
Kumba u Ni u Kong u tang;
Horkit wat ta-re sha ba sang,
Ioh sierkylla, ioh lieu kyndang.

7. Ka Sarang

I

Na jngai ban peit dieng Sohñiamtra.
Ki soh ki stem, jyrngam ki sla;
Hapoh syrngiew nga kwit nga kma,
Ngam tip balei nga sngew pisa :
Jingmut ka dum, hateng ka shai,
Dei hangne keiñ nga thait ban rwai.

II

Ko Aïom Ksiar Aïom rupa,
Balei n'u briew phi ïaid sakma!
Dieng Sohñiamtra, ko nongpyntngen,
Balei dohnud u briew ka rben ?
Teng teng ka iwbih tiewdiengngai,
Teng teng u Thlen ba pynring swai!

III

Dieng Sohñiamtra, dohnud ka pluh!
Suki ka krem ka sdang kyrhuh!
U khaw biruiñ, u monahai,
Khatlong khapur, spira mithai :
Jingsuk jingsaiñ, pahuh pahai,
Balei ka klan ka pynring swai.

IV

Shi-tyrai shi spah sanphew-wei bhar,
Sha thied jabieng ka dhon ka par!
Tyngka rupa thep 'Diengpei,
Ki thaw ki-ting dulan paki;
Ki bohkhaila khadhynriew khroiñ,
Jabieng u briew ki kiew pynsahroiñ.

V

Ki slok pharshi ki siat phalang,
Phewse jingbieit ki thad lyngkrang ;
Naei u wan u Namsarang?
Balei suki u bam pohrang?
Ha trai diengsoh ha bri Sarang,
Jingbha n'u briew ka tuh kyntang.

VI

Ka khwan mutlop u N̄iangjuli,
Bishni pihuiñ, thliem Khahmuhi;
Ki sngi taiew ka kpoh thylli,
Ki bam pyrkhing shisien ka sngi;
Nyngkong ki tda para bakhraw,
Suki u briew u kylla maw.

VII

Ki jam sha pud kiwei khlem dang,
Lade ki ñiew riewstad kyrpang;
Kajuh ka rai ki pule lang,
Ba ïoh ïaroh na ki Nongphlang;
Kumne ki thew-pad sharyntoh,
Ka thlong N̄iangriang ka ksam ka ksoh.

VIII

Ki Sorjomin, ki sket Sande,
Ka Lieng Brahmon ka ngam hangne;
Wadar wakaw ki ai ka rai,
Nangroi ka kiat ka pynbamsmai;
Ka Wah Umïam ka kuman jlang,
B'u briew u dei u 'suidtangjang.

IX

Hynnin ki sdang para bakhraw,
Mynta ki iaid lanwir ha khlaw,
Ki Duwani, ki [illegible],
Man [illegible] [illegible] Kachari,
U rit u [illegible] ki [illegible] ki [illegible],
Ba dohnud briew ka [illegible] u [illegible].

X

Rajinoma ba pdiang mynthi,
Rai Korhajir man ka kynti;
Ka sot Nokol ka Bainoma,
Ki pynbam smai ha jingshisha:
Rangli juki, ki ieng thylli,
Ai bishar blei kan ai sakhi.

XI

U Khla u Thlen lynter ki sngaid,
Ki riew kynthei ki lap ki lwait;
"Kynduh para baeh bakher,
Ah jingbishar shano pha her!"
Ka jingsarong ka pynkiew skong,
Shuwa Nurok kin hap khongpong.

XII

Ki ummat ksiar ki riewkynthei,
Ki sawa jam hakhmat U Blei;
Kyndit u khih u Khasatar,
Ki iing paki naphang u sar;
Ba bitar shla ka Wah Umiam,
Sha khrum ñiamra brisoh ki ngam!

XIII

Sarang ka sah tang khanatang,
Hangne ka lang ahor umksang;
Katno syrtap ka smai lamler,
Akher ka sngi ka wan lynsher;
Lada lyngkdong ka hok ngi phai,
Shisien ka sngi ngin shu jah rngai.

XIV

Parom Sarang dei Nonghikai,
I'u khun ki blei ba wad jingshai;
Shipor ka pap ka pynkyntong,
Ha lak putit ngi lah ban shong;
Ka Akher sngi kan sliah khongpong.
Kumba la mad u Ni u Kong.

XV

Ko Umkhabaw, ko Umkhaïong,
Pha ruh kumjuh ko Tnad Dilong :
Ka Kalatek mynta ka ïam,
Ba shad khalek ka Wah Umïam ;
Jabieng baproh ka dei ban sam,
Ka pap ka ner da thung tasam.

XVI

Ka kamai hok ka dei u thning,
Horkit kam lah ban kylla lieng ;
Ngi mad ka bneng ha ka pyrthei,
Ne dujok ding ba ishyrkhei ;
Ka jingshisha ka ïeng rasong,
La ha Nongsor ne Nongkyndong.

XVII

Sa shisien pat nga shat waidong,
Kumne u im u Ñi u Kong;
Balei u khih u Khasatar,
Ba pap byllien kala synshar ?
Shano ka her ka Hat Phali,
Da ummat kthang ngi ïai kylli !

---

8. Khristan Ka Nam

I

Khristan ka nam, soitan ka kam,
Ki riew shisha ki ud ki ïam ;
Nalor pulpit ki duwai jam,
Ha 'tem-eitniang ki kyllon kram ;
Kumne nga spiar ki khanatang,
Lyngba lawbah ba tasam tam

II

Dang ha ki por ki rang Shella,
Dang ha ki por ki thei Shella ;
Dei tang ka pung kaba jai jai,
Ka phalang kdiar ki khlur phyrnai ;
To shah ïa nga kumne ban rwai,
Napoh pongshai bah jong ka rngai.

III

Mynba dang jlieh ka leit ka wan,
Mynba dang dap mam u saipan ;
Mynba ki soh ki dang kyrhai,
U briew baroh u nang ban rwai ;
Shuwa ban khie ka ding suittan,
Jyllud ka wan ka niam Khristan.

IV

Shida mada, riew donburom,
Ba ksaid ha slung myngkoi u Jom ;
Ki phai dientrai na ka pyrthei,
Ban shem haei u don U Blei ;
Ki 'Sewkuhiw ki shad makia,
Ha man tyngkong ki ber tutia.

V

Kim buh Ï'U Blei ha shyllangmat,
U Khrist bad ki u ïaid ryngkat ;
Kum ki shithi, ki sei sakhi,
Ba pop ka long ka jingijli ;
Ï'u briew ka pop ki ïa sah-nar,
Jingim thymmai ka la synshar.

VI

Ki khuid sotti, ki lah-shaniah,
Na jingshisha kim lah kynriah ;
La palong shiah ki dei ban thiah,
Ka juban lak horkit kim kdiah ;
Lynter ka khmat ka um ka tngen,
Namar ka bneng, pyrthei ki len.

VII

Ki kut jingdum ki kyllon kram,
Ha khmat diengphna ba la bit snam ;
H'U Ta dohnud ki aiti lut,
Ba la kynduh naduh dohnud ;
Khmat phuhsamrkhie lynter ki rwai
Ki long ka Mluh bad ka jingshai.

VIII

Ha Thlong Ñiangriang u ksuid u kiuh
Ki Lawkyntang baroh ki pluh ;
Ka trai ñiamra ka kyrhuh jam,
Napoh ki kroh ki krei ki thnam ;
Ki riewpyrkhat sha trai ki ngam
Ki tip shano ka lar ka lam.

IX

Kyrteng Khristan ka suh ka sam,
H'u Nongbishar ne nongai-ram ;
Mokotduma ba sdien phasi,
Ba bampohrang l'u khun khasi ;
Namar Ma Heh dei u Khristan,
U dei ban ioh ka rai pynksan !

X

Ki Seiñtameh ki nangpeit kliaw,
Kumba kharang u khmied u miaw ;
Tang ba kin ksan mokotduma,
Ki rung balang ki soh hola :
Thylliet tyrpud sdang sei shi tda,
Kumne ka jot ka jingshisha.

XI

Suri batriem kup snieh langbrot,
Ki sma dienkhla, ki sma rakot ;
Ka leh mynleh kam kheiñ ka sang,
Ka phrung shaduh jaka kyntang ;
Kumta ka khie ka 'Erñiam sun,
Duh jait ki sher, roi pait ki lun.

XII

Kumta ka mih ka jingïashun,
Ki smai kyntang ïala ïakhun ;
Ka jingtiplem ïa la thangsaw,
Ka khlong haduh ba shei phatsaw ,
Nalor pulpit ki siat pharshi,
Da kumne keiñ ka hok ka shi

XIII

Kumne Ñiangdkoh Ñiangñiuh ki khih,
Shipor ki kylla thapbalieh ;
Ynda dei por ba kin Suh-kha,
Ki sop ñianglong hapoh ki sla !
Hato ju don ka jingkynsha ?
Nalor u briew ka jingthala ?

XIV

Kumne ki kliam ki riewdamksang,
Ki hati bhur ba sliah naphang ;
Ki riewpyrkhat hangne ki jnang,
Namar u kiew u Namsarang ;
Lada u Blei u long kum nga,
Ka bneng kan dap tang riewthala.

9. U Weng Ka Ngun

I

Kumne ka paw ka dhon ka jham,
Shuwa ban paw ka tram ka khlam ;
Tang shi kyntien ha phi ngan khlei,
Ko khun pyrsa, ko ri ki blei ;
Da kumne keiñ ngi sah khunrei,
Namar ka hok ka la thynrei.

II

Hangthie ha ri ki Par Mawshun,
Kyrhai u soh u noh pyrkhun ;
Ki khor ki khriam, ki sup ki thiar,
Shisien hangne ka bneng ka hiar ;
Ka ksaw ka kpong ka ïeng rasong,
Ka dei ka ri ki 'Sikyrtong

III

Bunsien ha tmier nga shoh baïong,
Balei ka kup ka jingsarong ?
Balei rangli ki sngewpisa ?
Balei ki mih ki rıewkuïa ?
Nangne shano u khnam un pja ?
Marwei ha tmier nga ksaid pisa.

IV

U Weng ka Ngun ki khun raitoi,
Ki im tipbriew ki im tipbhoi ;
U Snah Ka Khung ha ïing paki,
Ki shaid kynïiw ki shaid kynshi ;
U Thu Kordik, u sneng u kraw,
Khalek umsaw, ki dam ki maw.

V

Hangno u slap khyndai synriap ?
U Weng Ka Ngun ki dem duriap ;
Ban bit ban biang ki khun ki kti,
Kum masi lur ki dem dukhi :
Ki Sawkuna ki sïat pharshi,
Ha sngap mynta ngan khlei ha phi.

VI

Ka kmie tymmen ka sngewsih sat,
Ki khun sohnot ki ïa kynat ;
Shuwa ki khlur ka sngi kin dam,
Ka sneng ka kraw, jar jar ka ïam :
"Shongsuk shongsaiñ, ban eh ka daw,
Ki bri ki bsah, ïeng mar shi maw.".

VII

"Kine ki kpieng, ki ksiar ki ksah,
Mar mar shiteng nga piah nga bhah ;
Kine ki ïing nga la ai bhah,
Im suk im saiñ, wat mlien ban rhah :
Wat la ngam nang ban thoh ban tar,
Ka hok man-briew ai kan synshar."

VIII

"Ko Khung ko Ngun, kane wat klet,
Wat mlien ka kiat, ka leh lyndet ;
Ka juh ka snam, ka juh ka doh,
Ha duh ne ïoh, tylli ïasnoh :
Pyrthei ka ap ka jot ka pra,
Wat ju shaniah ha ka 'lengra."

IX

Kumba sahnud Taro ka Shwar,
Ka khwan ka dhon ka kjap ka tar ;
Ka kham itriem I 'u miawbamkhon,
Bad kham runar 'ñiangkwang Nohron ;
U Ngen Ka Khung ki riew-beiman,
Kum lawarding dohnud ka kyan.

X

Nangne ka sdang ka tamusa,
Ka jingtipbriew ka ïaid byryia :
Namar para ka kham dap-ja,
Harud ka dpei ka kyan pisa :
Ki kur shymprong basma jyndem,
Ki mih napoh ki kroh ki krem.

XI

Baroh shikur baroh shijait,
Na ïing ka Ngun ki kiar ïaid lait ;
Ba la poikba ki kynramreng,
Phyrnep ïarah ha thwei Ñiangleng ;
Kumba risa ki khiewseiñlong,
Haba ki ïoh pynliem kyrtong.

XII

Ki Sim Buitwar ha trai Lakhar,
Halor ka bam ki shong Durbar;
Wei ba ym don balieh basaw,
Hap pynrit mnoiñ ha tyngkhap maw:
Wat la phi hok shiphew syrtap,
Phi dei ka dkhoh, phi dei ka dkhap.

XIII

Haba ha khlieh burom ngi phong,
Lah eh arsut ban hap khongpong;
La jingmanbha ne spah ngi deng,
Wat rwai sawiang kum u huleng:
Ka sngi ka mih, ka sngi ka sep,
Man la u briew ka don ka khep.

XIV

Kumta ki sdang ka duwani,
Ki ñeng kurup ki bsah ki bri;
Ki ktien Sotnot ka kmie bapli,
Kylla mulot ha Hat Phali;
Namar ka Khung badon ba-em,
Ki kñi ki kpa sha ka ki dem.

XV

Ha khmat Sande, Pyndem Duwan.
Ka Ngun na hok kam riej kam ran;
Baroh shikur ki ñeng khyllep,
Hapoh dabia kin khang khyrdep!
Kumta ki sdang ka Phoidari,
'Siar Nongtymmen ka Ngun ka ri.

XVI

Madan ki sei sakhi lamler,
Thylliet tyrpud ka bih Seiñher;
Iu Kha ka jler ban pynshisha,
"Nga long ka kmie ngam smai thala;
Ngan ïap-daleng kumba dung-sniang—
Lada na hok nga la kyrtiang."

XVII

Kumta baroh shikur shijait,
Ki ïa-songko ki ïa kyrkait;
Namar ba don ki Sikyrtong,
Kynjat jawet naduh dyngkhong;
Ka Ngun ka kren kumba ka long,
Baroh shikur ki buh tyrkhong.

XVIII

Ki khraw jutang ki sma ha lyer,
Ka pap ka ner kan wan lynsher;
Kim lap sabut ne jingshisha,
Ki ai Mamla Rajinoma:
Amin Akaw syrdoh u law,
La Nongtymmen ne Nongkhynraw.

XIX

Ki khie dewla, ki dom ki shla,
Ki smai ki spot, ki tim ki tla;
Kumba kiria, ïu Kha ka ïap,
Ha trai rishot khop ka tyngkhap:
Ka ksiar nylla b' la buhrieh thok,
Nongtuh u thep hapoh ka pdok.

XX

Namar bym lah da kaba shai,
Bad ba u Sbai u kylla rngai;
Kyllai kyllon da 'ti-kyreng,
Mynta ki ong, ngia sloit ki reng;
Ki khia ki syiar, ki ot ki blang,
Ha shyllang mat ka wan phalang.

XXI

Ki Nongaiksuid, ki wad kylleng,
Ki kyriat bniat, ban ai jingsneng;
U Ngen Ka Ngun, ki shong jar jar,
Sha bri ki kit ka khoh u star;
Namar kim don balieh basaw,
Ki dwai jar jar hapoh ïing-traw.

XXII

U Snah Ka Khung, shikur pyllun,
Ki ïeng sorik, ki ïeng nongshun;
Hapoh khrum ïing 'iar kñia ki tep,
U Khaw tyndep ha bri ki btep:
Namar ki pan kwah ïa ka pap,
Ka siar kylla ka wan bynrap.

XXIII

Haba u shet uba na ïing,
Ka kur ka jait ka kylla lieng;
Ba ƀam shngiam-rai uba nabar,
Ki khun ki kti ki ïaid lyngkar:
Khatduh ka poi ka ƀamkylla:
Kum sla pyrem ki hap ki shra.

XXIV

Nangjur ka dwai shiteng synïa,
Da shyllangmat ki tur ruma,
Ner ner tare kum langmatlah,
Ha lyngngoh ngaiñ mynta ki sah;
Jingïatip lem ka shong mattah,
Nang jur ka shoh, katta nang rhah.

XXV

Katba nangjlan ka jingduwai,
Katta jabieng ka nangsakhrai:
Ka dur khun blei ka jngem ka stai,
Kaiñïong ha krem u biah phongrai,
Kumne ki khie ki daw tynrai,
U thniang jong ka u dei u sbai.

XXVI

Ha ïing mane ki syiang ban rwai,
Ba ïa kynduh naduh tynrai:
Ynda sha ïing ki kjat ki phai,
Nadien ka bud sni shïah syngwai;
Ka jingkwah brai ka shong kulai,
Ko jingriew blei pha dei ka rngai!

XXVII

Ki pyian khyndai pateng ñiamra,
Ïa hok longbriew ki dungkura:
Rymmiang shyntur u soh hola,
Ha dohnud maw u shong u Khla;
Jabieng ka ïeng ban phlan duman,
Sawdong ki shad ki ding suittan.

XXVIII

Haba ka dung ka jingïalap,
Ki jaw ummat ki khmat brap brap;
Ka jingarsap ka pynmyllen
Ha ïing U Blei ki shong rieh tngen!
Namar ki jngai na jingshisha,
Ï'u briew ki mon ban pynsugewbha.

XXIX

Ka pyut ka pyiaw ki tep eit miaw,
Harum ha neng ki rwai ki siaw:
Hapoh dohnud u bseiñ shi khoh,
Ka sngi u bnai ki bam hynroh:
Namar jingbang ba tang shi por:
Kam pher ki ong la shah sam shkor.

XXX

Ka kput kam lap u maw shongthait,
Ka jam lynter lynti ba lwait:
Kumba kyrtoh ka jingsawa,
La longrynïeng kumne ki pha:
Kumno kin lap shuh jingsngewbha?
Haba long-ïing ka jot ka pra.

XXXI

Balei mynta ki sah ïing jah?
Shano phin kit ka muhor spah?
Wei briew phi ïaïn ha trai dieng Song?
Kum wieh thad sngi phi ksaid ñianglong?
Ka pap ka bam naduh dyngkhong,
Kumne ki hap ki 'Sikyrtong.

XXXII

Shano ka Meng bad ka Syrtok?
Balei phi jngem kum ka kait-sop?
Balei ki bri ki shrah ki khlaw?
Balei lynter ummat ki jaw?
To thoh ha ka briew-khmat jong phi,
D'u khulom nar ka jingijli.

XXXIV

Ki phiang-rynnong, ki sohkhaila,
Ki ud ha trri ñiamra rym-a:
Ka snam ki syiar, ki blang b'la kñia,
Ki ring dadien kum 'Lenpula:
Sha ba ki khmat ki sat tyrha,
Sha ba dohnud ka lwet ka pra.

---

10. Ka Tram

I

Ynda u briew u hap ha thwei,
U kyndit briew, u kynmaw blei;
Haba ngi kwah ban kheit l'u soh,
B'rabor d'u bnoh, ki tnad ngi woh;
Ynda la biang la dap ka pla,
Khongpong ngi sum na jrong ki sla!

II

Haba jynjar ngi lynjar kthang,
'Map Blei kynrad ka pap sang;'
Ynda ngi mad ka jingsngewbha,
Ngi buh shadien, ka paw ka 'nga';
Juban ngi luh roit dewthala,
Ba jingshisha, long jingkynsha.

III

Da kaba shai u briew u wad,
Hangno ki lang ki par jingstad !
Ha pyrpah sniang ban ïalympat,
Ngi ong ïa ka ka thwei jingstad !
Hangne ngi jwat ba ngin sngewthuh,
Da kumne keiñ ki Rai ki ïuh.

IV

Na them Sarang sha Sohphanïang,
Ka jingsarong ka tap damksang ;
U 'Suid Umsaw kylleng u her,
Na Lum Pukri shaduh Kuther ;
Nàmar u lyoh u krei u tap,
Ki pluh ki khlaw ha Hat Jatap.

V

Ki thih muktiar lynter ki nep,
Ki khud ha ban da phler ka snep ;
Lyndet lyngdang, khyndai baji,
U duk u suk u ïeng byndi ;
Kyrtong shipor ha ïing paki,
Shwa pung ahor jyrsieh kin jngi.

VI

Weiñ weiñ Kha Hur ha Boiraki,
Ki said muktiar ha Hat Phali ;
Ka Kashari ki Khadasshnong,
Kam dei lympung ki Sikyrtong ?
Ki nia shoishyiap, nia paikynrud,
Lynter dohnud ka ïong ka jngut.

VII

Ka thok ka dei ka kpait ka hok,
U siar pynpra u dei u lok ;
Kumno ban kdang ka snieh hynroh,
Ki shad ki khmat sha krem sha kroh :
Namar ka phlan duman mudop,
Shiteng umor ki hap ki jlop.

VIII

Mat-suh ki shad kum khmat Seiñher,
H'u phlang jyrngam ka snieh ki phler :
Ka Shwar Taro khyrwait lyngkdong,
Ka stieh muktiar ka krem ñianglong :
Kum pukni bhur ki swait ïoh ei,
Ïa ki ngi sin ki 'Sewpoiei.

IX

Myrsiang sadew ki ud ki jlew,
Kmang sha ka pyut ki tak ki thew ;
Ï'u bieit u them ki pynkup nep
Na sha lyngkdong ki khyllep klep :
Ki jar ï'u skaiñ ki thaiñ ki shrip,
Dei hangne keiñ ki dumbuit krip.

X

Horkit ban jam palat u pud,
Ka dei ka sang ba shong tyrut ;
Ka khwan ka dhon ba tda ruma,
Sha kashari ka krem u khla ;
Kumta ka twa ka Nurjurong,
Kumta ka riat ka Nur Uthlong.

XI

Ka Mei Ramew ka jaw ummat,
Ka sei shohlong, dait ñianglyngwat,
Ki maw baskhem na trai ki khih,
Ki bri ki bsah ki twa jyrsieh ;
Dohnud kuman kum Lenpula,
Hapoh ka pdem ka dur kynsha.

XII

Haba U Blei U khroh u kren,
Lyngba u ksaiñ, nangjur ka len ;
Dohnud kynriang ka jwat mep mep,
Namar la phnieng da ki 'liewlep :
Thawlang ïawbei ki ud ki lam,
Ba rben dohnud, ka wan ka tram.

XIII

Dieng Sohñiamtra, ah jingkyrmen!
Ha pneh jong me ngi wad jingtngen!
Katno ki jam ki jingduwai,
Katno tasam ki jingïasmai:
Namar ka khwan ka pynrakot,
Pahuh pahai kylla mulot.

XIV

Ki Ïew ki Hat ki khang khyrdep,
Ngi rit mynsiem hapoh ka nep!
Ki tyngab Ïong na Hat Shella,
Shano ki jah ki her sakma?
Ka khlam ka tram ka thang ki sla,
Ka kynjah jar ka Hat Bokla!

XV

Shano ka kop ka kyrdem kjat?
Balei ha lanot khop phi ngat?
Long lehnohei, ka por la dier?
Shi ïing ban shet u khaw shi-shir?
Ki kha Shitol ki kha Basa,
Harud ka dpei phi ksaid pisa!

XVI

Ki thoh khyrwang bad ki karot,
Ki khmat ba eh balei ki tlot?
Kawei ka kha pyut ha ka lieng,
Baroh shi lieng ka pynsuhsieng;
Namar ka dhon u khun poiei—
Ka biah phongrai ïa ka pyrthei?

XVII

Ka sngi ka lyer ka wan ka leit,
Kumjuh u pah u sim Jalyeit;
Ka jingkyrkhu ne ka jingtim,
Ka pop tynrai ne ka pop rim;
Na khmat U Blei ki wan kum-juh,
La phi ithuh, ne phim ithuh.

XVIII

Pung khlem lyngwiar bad ba jai jai,
Ka phalang kdiar ki khlur phyrnai;
Ka tlong jaboh kumne ka kut,
Lynter lynti ka saw ka jngut;
Lada u briew u kwah sngewthuh,
Ka malan blei dei ban ithuh.

11. Ka Raibi

I

U Sim Shyrwat u siat ki khmat,
Sha thwei ki por, ha shkor u wiat;
Ha Lum Disham u klew u shad,
Jingsuk kyntang tam eh u wad;
Namar ki um rupa ki rngat,
Kumno kan beh ka erpyngngad!

III

Ki ngap ki lwai ki sma phyllat,
Ki sympa maw kyndong ki wad:
Ka rew ka lang, ki ïeh ïingra;
Paki dulan ki jot ki pra:
Kumno ka lyer kan sma iwbih?
Haba u ekjakor u khih!

III

Ah jingbishar! Shano pha her,
Balei ki khmat ki saw ser ser?
Jingstad matlah pynkrong ï'u briew,
Hapoh ñiamra ka shong ka ngiew:
Balei ki khun ki shang makia?
Balei phï kow kum 'ïar-pudkhia?

IV

Æi ban sawar ban tarajur?
Haba ka sdot ka swai nangjur?
Phi rangdajied kynsai ka ri,
Nga buh kane ka jingkylli;
Balei Phali ka kynjah jar?
Balei ka en ka wah Umdkar?

V

Ma phi Byrwa bad Mawkynroh,
Sa shisien pat Ramew ka khroh;
Sh'wa ban kynjoh sha jrong ki lyoh,
Mynnor shisien phim la snah shoh!
Nangno phi wan, shano phin leit,
U juh u soh phi ruh phin kheit.

VI

Kumba ka jri ka kha khun jri,
Kumjuh ka long ha nga ha phi;
Katba ki blei ki dang kynshi,
Napoh shyntur kin khlei kin prie:
Namar ka long ka jingijli,
Ha nga ha phi ka hiar raibi.

VII

Katne ki jot ki shnong ki thaw,
Ka jingshisha kam don ha khlaw!
Balei ka ud ka Sailynïaw?
Balei u en u sim Rynñiaw?
Ko khun ka ri kumne nga rwai,
La la snoh dkhan bad la sakhrai.

VIII

Halor ka khet ka dhon ka shong,
Ha jrong pulpit ka siang palong;
Kyrteng ba-im, dei jaka rieh,
Ki kber na krem u kruin ki mih:
Ki 'tien bathiang, ummat myrsiang,
Ka kput kylliang ki am ki sliang.

IX

Pasiang hur hur kum eitniang lyiur,
Nia suh kyllaiñ na khrum ki mur;
Katba jingleh lui lui nangjur,
Ka jingbishni ka nang khiebhur;
Nalor pulpit ki ktien bathiang,
Ki pyndap mam ka thlong Ñiangriang.

X

Hynnin diengduh bad la ka trap,
Namar dang khleiñ ka Hat Jatap;
Balei ki pla ki them saktap?
Da kynmaw dngong nangno phi hap;
Mynwei kyrhuh la kum ki sing,
Mynta phi ram hapoh ka ksing!

XI

Wat biah sha suiñ, tymmen ki ong,
Ïoh ba ka hap ha la shynrong;
Wat khie wahleng dang shiteng sngi,
Ïoh ha lanot khrop khrop phi jngi:
Ko khun pyrsa nga khlei ha phi,
Kam dei pharshi, dei ka raibi.

XII

Kat sha ba leit ngi thung baji,
Ngi khlong ki khmat para ma ngi;
Para khasi arted ban kiew,
Ngi tan arsut na-rum khohsiew!
Damksang buthwa, ko atlukhi,
Ka jor ka snam ka hiar raibi!

XIII

Kyndit bynriew, ne jot noh thiaw,
U Kohkarang u pang sahiaw;
Ngi pur makia sawdong pyrthei,
Namar ïawbei ka la thynrei!
Jingstad bym man sha jinglong blei,
Ka ksan rympei, ka jot ka pei.

XIV

'Shano ki rang kynih phawar?
Balei ka raij synshar khadar?
Balei ki kat ki shnong ki thaw?
Hangne nga shap ba phin kynmaw:
Ki phoidari, ki duwani,
Ka jingiijli ka hiar raibi.

XV

Ki ummat kthang ka sem shiliang,
Haduh mynta ki sah sohkhliang;
Ban da ijot ka jinglong trai,
H'u Lei-duwan ki pynbam smai;
Ka dang sawa ko khun ka ri,
Ha trai diengsoh, hapoh ri bri.

XVI

Ka hok ka kyang synla bad sngi,
Arsut ka par ha nga ha phi;
Ki kam lyndet, ki kam lyndang,
Balei ki khun jong pha ki bang!
Khot jingbishar na khmat u Blei,
Katba dang im ho ha pyrthei.

XVII

Mynba dang eh ka wait ka stieh,
Kum kulai thma ki shad mastieh;
Balei ki mih khun-tham jynreiñ?
Ba juban lak ka kdiah ka kheiñ!
Kumta ka mih ka suhsynri,
Pateng pateng ka hiar raibi.

XVIII

U Tiewdohmaw ha synrang maw,
Haduh mynta u kren ha khlaw;
Marwei u suh-sieng lapongnai,
Na ingaid ki por jar jar un rwai;
Khlieh bam kha ski ka dei ban pei,
Raibi itriem kam pynshyrkheil

XIX

Ba bam sohjew ki kpa ha dpei,
Ki bniat ki khun rem ki shyrkhei ;
Jingstad kyrpeit kam thaw pyrthei,
Bad longrynieng ka jot ka pei ;
Shisien phi jop ia ka pyrthei,
Balei mynta phi sah khunrei ?

XX

Mawshaiaibit khyrdop la khang,
Bishni khwanbor ki laid pawang ;
Lano ka thlong ñiangriang kan dap,
Wat la katne ka roi ka pap :
Kumba kyrtoh u mawsawa,
Kumne ka hiar raibi kynsha.

XXI

To thet ki kti bad bta ki khmat,
Hir hir kan beh ka erpyngngad ;
Ai jingsarong, bishni pyhuiñ,
Naduh tynrai un bam u kruiñ :
Balei ngi sdien ha ka asa ?
Bad thiah lyngngai ha krem u khla !

XXII

Ha khmat suri, phi kyrhuh sing,
Baroh ki sjer ki khynñiuh tieng ;
Ha khmat ki sing phi pah suri,
Kane keiñ phi kaba ijli ;
Lada baroh ngin ia snoh kti,
Kiwei ki sngi kin phuh sam rkhie.

XXIII

Ko lyoh badum to shah jingshai,
Balei ban kwah ia ka ring swai !
Nangno ki mih ki soh kyshai ?
Balei ha umdum sat ka wai ?
Nga uri ha phi Meidot Padot,
Wat shah raibi kan ksam n'u pdot.

---

12. Kyndit Bynriew

I

Ka phoidari ka duwani,
Ka khyrwait klep pynsuh synri;
Haba dangïeng ka shiteng sngi,
Bad dang rasong ka Hát Phali,
Nia suh kyllaiñ thylliet seiñstar,
Ka hok kyntang lyngkhot ki tar.

II

Katba nangtar lyngkhot lyngkhai,
Ki khmat miawïong ki nangphyrnai;
Ki nia saitlah ba tasam tam,
Shaduh khyndai ñiamra ki sam;
Sha ba ki khmat u Seiñjyrngam,
Ki jngoh lynter sha riat Ñiangram.

III

Ngi nam ïa ki ki riew-donnia!
U riewmynta u sngewbiria;
U rit u ria shi kham mynsiem,
Ki dieng piam-star ki ngat ki liem!
U briew u dei u Ñiangbamram,
Ba ksam pohrang kum bih lasam.

IV

Ba ïa kynduh p'ra jalyeit snem,
Ka win ka lawbah Umjarem;
Kum Liengthangïap ki suh ki her,
Shyntur ka nep, tyrsim her her;
Ki dei kita ki khraw pyrkhat,
Shisien lum bah arliang ki kat.

V

Kane ka dei ka jingpang swai,
Suki ka ksam ka biahphongrai ;
Kabha kamiat ki kbong ki khlong,
Ka buit ka stad ka sah-eit long :
Ynda la bam pohrang bam-krem ;
Ki ong ka dei ka pangsangem.

VI

Namar dang nep ka wait ka stieh,
Seiñlyngkani u rah ka khlieh;
Ki riewkynthei ki ïam ki smai,
Ki ieng thylli, ka mih ka rai:
Bymnud aireng, sha jngai ki kiar,
Kumta ka mih rai korhajir.

VII

Takhuh khohsiew bym lah ban kiar,
Ki shu pynkiew ki shu pynhiar ;
Ynda wan lap ka dungtohsah :
Ha la ummat ki shu kyrngah :
Lyngkhuh pakhuh, ko Trai Kynrad,
Balei kumne ha ka bidat?

VIII

Mynta ki shnong ki thaw ki pra,
Bad ba ki khmat ki sdang byryia ;
Mynta ka khlieh ka sdang ban king,
Bad ba ki khun ki shad kynting :
Rangiew rangep ka kiew ka tieng,
Ka man-longbriew arsut ka ring.

IX

Katba dang sah dyngkhong sohkwit,
Ryndang u khor ka khlieh ka shit ;
Ynda la jah ki pla kynsit
Basa ki sop d'u sohbyrthit ;
Hynnin ki jaiñboh bilati,
Mynta ki jaiñ sala lati !

X

Ka pang ka jhia, mokotduma,
Ki ong ka dei shisha ka thma;
Ka krem jula bym lah ban tha,
Ka ring ka nguid kum Lenpula;
Hangta ang ang ki syang kharang,
Jingbang pleng dei thwei ummat kthang.

XI

Kyndit bynriew ban jop noh thiaw,
Kumne ha phi nga lai pasiaw;
Katba dang rhem mokotduma,
Ki shnong ki thaw ki pait ki pra;
Ki ling ki sem ka dung kura,
Pyndem Duwan ka sah lyngra.

XII

Namar la bam sarang ka hok,
Ka pap ka rap ban da syrtok;
Katba nangjur ka kiat ka smai,
Ki pyut ki pyiaw ki nang atai;
Kyndit bynriew ko khun ka ri,
Ki khun pyrsa ki sdien phasi.

XIII

Ki jingbakla lamap lahoi,
Khnang ba ki shnong kin Sieng kin roi;
Sliah jingsarong bad jingsngewmeng,
Ai jingsngewrit kan phong kan deng;
Kyndat I'u thiat ka jingieit sbai,
Ha dohnud briew ba shaît syngwai.

13. U Sai Pynwai

I

Haba nga peit arliang mamla,
Hana ban da la hok nylla;
Balei pat de ki i pisa?
Namar kam long shisha kumta?
Sa tang wei-ar hangne hangtai,
Kumne u rwai u Sai Pynwai.

II

Tang shisien rwai kumne ngan rwai,
Ka biang ia phi ban ai jingshai;
Ka Tyngab tang iohi I'u khnam,
Sha lba Nongtrai ka suh ka sam;
Ko khun pyrsa to thung tasam,
Ioh ba phi jngi ha riat Niangram.

III

Ha sngap jingud ki shnong ki thaw,
Ka ring saisyiang ka don ka daw:
Ma nga ma phi ngi jot ngi pra,
Khatduh kan poi ka ieh ling-ra;
Ka jabieng ksiar b'U Blei u ai,
Horkit wat shah ban biahphongrai.

IV

Ko bampohrang mokotduma,
Ka spah hajar pha pynsyrwa;
Ka ring nurok ka jot ka pra,
Nangta pha sdang ki kam thawsha;
Lyndet lyndang sha khrum pha tda,
Khatduh ka poi ka siarkylla.

V

Ynda la dem masi kheiñ kjat,
Halor jingthiah phi jaw ummat!
Ki kynroh rben hynñin ki kat,
Ïa la lyngkdong phi sdang ban twat!
Ki ummat kthang hangta kim rngad,
Ha khmat u ap u dieng sympat!

VI

Bunsien ngi jwat ba ngin peiphang,
Balei ka jot ka pei lyngkrang?
Ynda la bam u Ñiangraitlang,
Ynda la mad ki um bakthang;
Namar ïa ngi shisien la phrang,
Ai ba ngin long ki riew kyrpang.

VII

Ko Erpyngngad to kyrsiew thiah,
Sarong mautlop to khud to sliah;
Halor lphiang bah biang biang ngi kiew,
Balei ngi duh ka maiñ longbriew?
Ei ban jubap bad ai ka rai,
Sa shisien pat sha phi nga phai.

VIII

Ko ri ba-dap u soh u pai,
Ri ki Kaitor jong ka hyndai;
Wat beiñ mynthi 'bang tip kirat,
Ïoh Wah Bakra ka pad ka rngad;
Shi hajar wat phin khot kyrpad,
U Bthet hala ha jar la ngat.

IX

Hangno Karot ki dampati,
Bad ei Ïa ki phin peiñ bujli?
Lah eh ban pait Mawshalaitbit,
Pynban phin ngat ha la ka thit,
Ka jingsarong ka pyntyrsaiñ,
Ha dohnud briew u boi u ksaiñ.

X

Kumta ban im ka shnong ka thaw,
Sa shisien pat ban leng ka daw ;
Hangta ki Rang ki Thei samla,
Kin wiat rymmuiñ da jingsngewbha ;
Haba jingsuk ka synshar khlaiñ,
Ka jingshisha ka sam parpaiñ.

XI

To beh hir hir ko 'erpyngngad,
Ia phi nga thrang nga khot kyrpad ;
Lano ki khmat u briew kin pei
Ka jingshisha lano kan shei?
Sa tang ma Me ko Trai Nongthaw,
Naduh tynrai kin khih ki maw.

XII

King bak Ia nga ko Khulom Ksiar,
Sha ba um par U Bseiñ U Ktiar ;
Sa shisien pat to ai ngan i,
Khwiap khwiap Kha Ski ha Pung Phali ;
Sha ba ki khmat ki phuh samrkhie,
Sha ba ka hok ka siang lynti.

La Kut.

KI JINGBATAI KTIEN

Kper Apollo :	Ki Krik ki ngeit ba U Apollo u dei u Blei jingstad. Kper Apollo ka mut ka kyrdan jingstad ba mafan kaba u briew u lah ban kot bad kynjoh.
Thnit Sohramjan :	U Sohramjan u dei u dieng uba ki thied jong u ki jylliew. Thnit ka mut ki pnat balar.
Shrat :	Kaba mait Ia ki tnad rit jong u dieng da ka wait bnoh napoh shalor.
Tde :	Skhem ne shneh, nang ne Sabut.
Shalai Jurip :	Peit husiar, peit shin.
Mait Samor :	Leh jem daw da kaba mait nalor khlieh da ka kti ; khet pyndkut na shiteng sbak.
Bhor Lati :	Ka jaka ba jyrsieh langktieh umsarang ba ijli ban peit ; ka jaka ba lang jahi lang ktieh lang kreit ba shong umpai umsarang.
Tynrai Diengsiar :	U thied pdeng jong u Diengsiar uba pynlong Ia ka tynrai uba jylliew bad ba-eh ba-nar.
Patai :	Thut, shi ne thynrei.
Be-ur :	Thulmur bym biang ka bor pyrkhat ne thung baji ka longbriew manbriew.
U Ben, U Khrang, U Kait Ka Riah :	Ki Rangbah nongialam jong ki Saw-Shnong, Saw-Kur, Saw-Kuro kiba la wan phet na Pom Shella sha Ri War ban buhai Ia ka Shnong Nongwar, Mustoh, Nongbah (Lyngkien) bad Shella. Kine

ki la pynlong ïa ka Shella Confederacy bad ïa ka Hima ki Arphew-lai-shnong. (Ka Pom Shella ka don Shatei lam mihngi na Kynton Masar (Mawlai) ha kaba ïeng mynta ka North Eastern Hills University).

Seiñtameh : U kynja bseiñ rit uba don ka bih kaba shyrkhei. Ïa u briew uba sianti sniew buitpoh ki sin 'U Seiñtameh tlang. U ju leh shida bad khapbrip broiñ broiñ ki khmat kum bym ïohi hynrei tang shu ïoh kabu thnok u puh bad soit u her ïap.

Shpait : Ka kynja shynrang maw ha shiteng riat.

Bhor Umpai : Ka jaboh lang ñiutmaw ba ñiur ñiur ha ka pung.

'Er-syngwai : Er langthari ; u kyllang

Khie dosa : Khie bhang ; khie bhur, khie ksuid ; khie symphut

Kylla Umnep : Kylla jot kylla pei ; kylla um bad jyrsieh shapoh ramew.

Lithasim : Ka jait khlieng kaba bam da ka dohim, ki tyrsim jong ka kiba nep bad ki kjat kiba khlaiñ.

Syngkrup : Pynheh khmut bad leh kyrtong da ka jingsarong.

Shad syngwai : Shad lamwir sawdong sawdong.

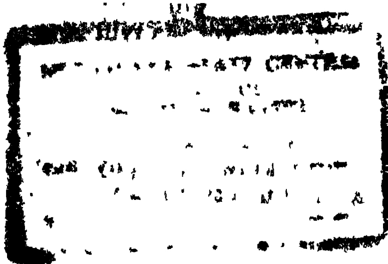
Ka kympiat : Ka kympait ka dei ka kynja sim kaba kyrkait eh. Kympiat ling pat ka thew ïa ka kynthei kaba synshar ne shop-pro ïa lá u tnga.

Kyrthuiñ	:	Shad sted pyllun pyllun ha juh kum ka lyngwur ne ka Sohkyruiñ.
Asa	:	Tyngheng ha shiteng suiñ. khlem poi sha kaba thmu.
Ksaid kingklong	:	Ka pisa lynga bym lah ban batai, ka lanot khop.
Piar-pilai	:	Arsap ; ba thap myntoi tang ïa lade.
Ka sboh jabi	:	Ka jaka ba langum jaboh umsarang ba ijli i kynsha. La ngeit ba ka dei ka jaka shong u 'lenpula.
Shekla	:	Ba kynriang ; ba mutlop ; ba iriang.
Ñiangriej	:	Ka ñiang dpei ba bam pynpyut ïa ki shriew ki phan.
Ki nar bylliat diengrai	:	Ka dieng bylliat bad ka diengrai ki dei ki ar tylli ki jait dieng ba nar tam kiba ka um lymme u kruiñ kim lah ban pynpyut kloi ïa ki.
Khyndai synriap	:	U lapbah lapsan khyndai sngi khyndai miet.
Shynrit	:	U Myntri Rangbah jong ka Jitlakhai na Shella uba shet kylla ïa la ka Syiem. U nohlap ïa lade ha Thwei Shynrit namar ba baroh ki isih ïa u.
Ki khroiñ	:	Ki jingkhylliap jaiñboh kiba pyn wan dur ïaka khmat tdong jaiñboh.
Nia shoi-Shlap	:	Nia shu-tam ; nia-khatei ; nia phalup khlem jingmut : kren pyllait jynhaw.

Basa-Khasup	:	Kha Basa Khabah.
Nongkahup	:	Nongbieit nongthem ; nongjlak.
Rym-a	:	Ki krem mawramsong ba rynshiah bad ba nep har har.
Dungtohsah	:	Bam kylla ; siar kylla na 'a ki kam bym dei.
Mei Sharyntin	:	U kynja jyrmie uba pynskuiñ pyndait ïa ka met.
'Bat Saimieñ	:	U kynja kynbat ba shñiuh bad ba heh tynrai.
U Thu Borthan	:	U rangbah shipai jong ki Nongwar u bym pyndem wait pyndem stieh satia ha ki phareng wat haba ki Wahadadar ka Shella Confederacy ki la pyndem wait ha ka snem 1834.
Sim buitwar	:	Ki kynja sim kiba rit kiba thoh-stem lam byrsaw kiba her lang shi kynhun bad tang shu sdang pah kawei baroh ki ïa pah lang.
Ñiangriahsah	:	Ka jait jingpang kaba tep ïa ki khmat bad kaba pynmih eit-mat lynter.
Jalyeit snem	:	U Jalyeit ba padiah bha ba la ri slem.
Shiah Seiñïong	:	U dei u kynja dieng shiah uba ki sim ki sngewtynnad eh ban dih ïa ka um jong ki syntiew jong u.
Kynkaw khotshyllong	:	Kyrpad blei ba la poi ha ka khim khait, ne khot ïa u 'Lei Shyllong.

Thewpad sharyntoh :	Thew kynjoh sha bym lah ban kot.
Hat Phali :	Ka Hat die Sohñiamtra ki 23 shnong. Ka long ka hat kaba heh tam hyndai ha ri Khasi.
Spiar :	Pharia rit ïa u tluh u tling ne u steiñ Shuwa bam jyrthiaw.
Thwei myngkoi U Jom :	Hapoh ka jingsynshar ki ksuid ki khrei; ki briew kiba ka jingdum kam pat pyllait luid ïa ki.
Bam Pohrang :	Bam pong kum u kruiñ, ka jingpang swai ba bam kum u ñianglyngkut.
'Erñiamsun :	Ka Er langthari ba beh kyrthep na Nur Ñiamsun (ka wah rit kaba harud ka shnong Nongwar).
Riew damksang :	Ki riew eh-lah b'la thangsaw ka jingïatip lem.
Ka dhon :	Ka khwan ka lalot ryngkat ka bishni ka pihuiñ.
Pja :	Pda kat shaba poi khlem da tak ne thew.
Sohnot :	Ba ieit thoiñ thoiñ, ba kynsai tam.
Jawet :	Lymbub na-phang khlem kheiñ briew ïano ïano ruh, haba don ka iktiar.
Sorik :	Ïa sop mlon kawei; ïa tylli lang
Thih :	Ka syrti ba nep her-her.
Sma Phyllat :	Ka jingsma jong u Phyllat ka pynher ïap ïa ki ngap ki lwai; U phyllat u long u kynja mrad uba sma iwkhong eh.

Kow	:	Pynïar thap-ïur ki thapniang namar ba pang, ka khlam syiar.
Ïar-Pudkhia	:	Ka syiar Shilot kaba tang shu poi ha ri lum ka pangkhlam.
Mawshalaibit	:	U Mawsiang harud ka shnong Mustoh ïa uba ïa ngeit ba hyndai u dei ka ïing paki ka Syiem Jitlakhai.
Khwa	:	Pan kwah ; ai bam ïa u ryngkew u basa
Ñiangbam-ram	:	U kynja khñiang uba wan rah ïaka tram kwai.
Seiñ lyngkani	:	U kynja bseiñ uba heh bad uba runar shyrkhei haduh katta katta

Kiwei kiwei ki kot bala pynmih da u juh u Nongthoh

1. *KA JITLAKHAI.*
2. *KI SIEJKHONGPONG BAD KI SAIRUPA.*
3. *NA KPEP U SOHPETBNENG.*
4. *KA PANJIRA KSIAR.*

Printed at

Khasi Jaintia Press,
Mawkhar, Shillong-793 001.